

แผนการใช้ที่ดิน

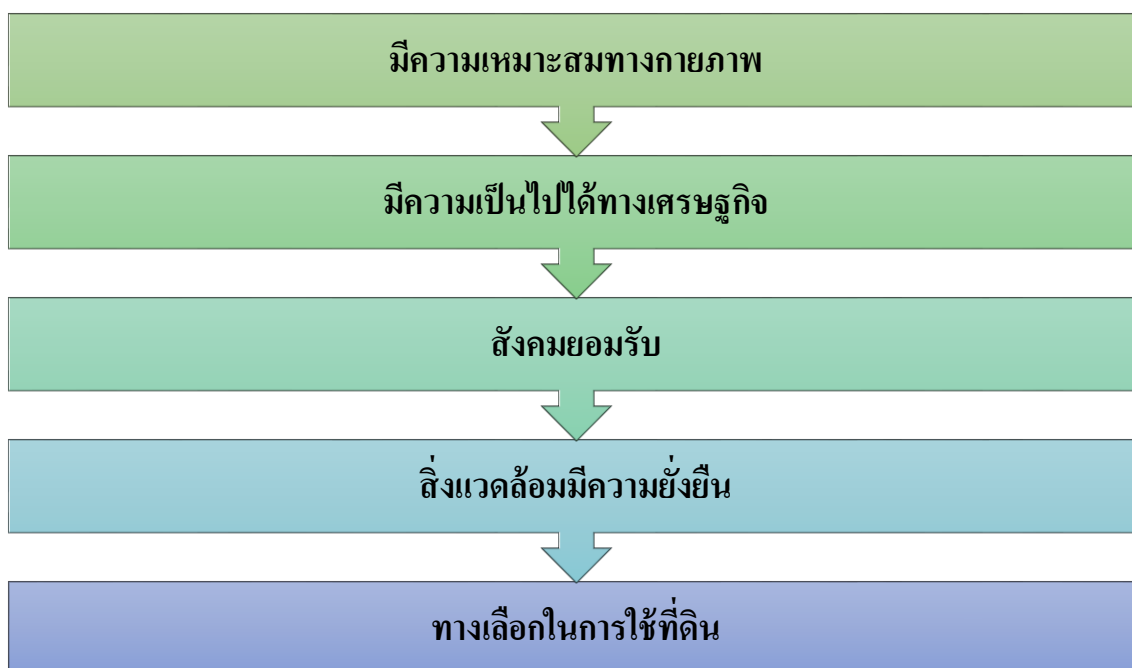
ตำบลกุดสะเทียน

อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

คำนำ

“แนวทางการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบล” ฉบับนี้ได้ยึดหลักการของ UNEP and FAO ที่กำหนดไว้ในเอกสารชื่อ “Negotiating a Sustainable Future for Land” ซึ่งมีขั้นตอนในการกำหนดทางเลือกในการใช้ที่ดิน ดังนี้

หลักการดังกล่าวได้นำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศไทย ร่วมกับวิธีการต่างๆ ที่จำเป็นอีกหลายด้าน เช่น Participatory Rural Appraisal (PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน ฯลฯ ซึ่งได้ปรากฏอยู่ในแนวทางการวางแผนการใช้ที่ดินตำบล ฉบับนี้

คณะผู้จัดทำ

กันยายน

2564

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญตาราง	ง
สารบัญรูป	จ
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-1
1.3 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน	1-1
1.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน	1-1
1.5 นิยามศัพท์	1-2
1.6 คำสำคัญ	1-4
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	2-1
2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	2-1
2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง	2-1
2.3 ประวัติและอัตลักษณ์	2-2
2.4 สภาพภูมิประเทศ	2-2
2.5 สภาพภูมิอากาศ	2-5
2.6 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน	2-9
2.7 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	2-12
บทที่ 3 ทรัพยากรธรรมชาติ	3-1
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-5
3.3 ทรัพยากรดิน	3-9
บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน	4-1
4.1 หลักการ	4-1
4.2 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)	4-1
4.3 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน	4-8
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	5-1

สารบัญ (ต่อ)		หน้า
5.1	ทรัพยากรดิน	5-1
5.2	ประเภทการใช้ที่ดิน	5-1
5.3	การประเมินคุณภาพที่ดิน	5-1
บทที่ 6	แผนการใช้ที่ดิน	6-1
6.1	ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	6-1
6.2	นโยบายแห่งรัฐในการกำหนดแผนการใช้ที่ดิน	6-2
6.3	การกำหนดเขตการใช้ที่ดิน	6-5
6.4	เขตการใช้ที่ดิน	6-6
6.5	ระบบการปลูกพืชตามแผนการใช้ที่ดิน	6-14
6.6	การจัดการความเสี่ยง	6-16
บทที่ 7	การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	7-1
7.1	ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2	ตัวชี้วัด	7-1
7.3	กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2565	7-3
7.4	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น	7-3
7.5	ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-4
7.6	ระยะเวลาดำเนินการ	7-4
เอกสารอ้างอิง		อ1
ภาคผนวก		ผ1

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู (ปี พ.ศ.2558-2563)	2-7
2-2 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	2-10
2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2563	2-12
2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือนประชากร ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2563	2-12
2-5 สภาพสังคมในพื้นที่ของตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2563	2-14
2-6 รายได้เฉลี่ยครัวเรือน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2562	2-17
2-7 รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2562	2-18
3-1 อัตราการให้น้ำของชั้นหินอุ้มน้ำ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	3-5
3-2 หน่วยแผนที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	3-13
3-3 สมบัติที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	3-14
3-4 การชะล้างพังทลายของดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	3-18
4-1 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	4-3
5-1 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของหน่วยแผนที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	5-5
6-1 นโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับแผนการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	6-1
6-2 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู	6-4
7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2565	7-6
7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน	7-8
7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู แผน 4 ปี (พ.ศ. 2565-2568)	7-9

สารบัญญรูป

รูปที่	หน้า
2-1	ที่ตั้งและอาณาเขต ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-2
2-2	ความลาดชัน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-3
2-3	ภูมิประเทศ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-4
2-4	เส้นชั้นน้ำฝน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-8
2-5	สมดุลงของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดหนองบัวลำภู 2-9
2-6	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-11
2-7	สัดส่วนคร่าวเรือนเกษตร ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-13
2-8	แผนที่ถือครอง ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-19
2-9	รายได้-รายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 2-19
3-1	ป่าไม้ตามกฎหมาย ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-2
3-2	ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-3
3-3	แผนที่อุทกกรรมวิทยา ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-6
3-4	แผนที่อัตราให้น้ำของหินอุ้มน้ำ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-7
3-5	แผนที่ตั้งบ่อบาดาล ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-8
3-6	แผนที่ชุดดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-16
3-7	ภูมิประเทศและชุดดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-17
3-8	การชะล้างพังทลายของดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 3-19
4-1	โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 4-4
4-2	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 4-7
4-3	ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 4-8
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู 6-12
6-2	ระบบการปลูกพืชตามแผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง 6-13

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 (1) ได้กำหนดให้มีการ “วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทยให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ต่อมาได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง การประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ ลงวันที่ 6 เมษายน 2561 มีแผนการปฏิรูปด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งกำหนดให้มีการจัดทำแผนการใช้ที่ดินของชาติทั้งระบบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ปรับปรุงแผนการใช้ที่ดินตำบล จำนวน 7,225 ตำบล ให้แล้วเสร็จ ภายในปี 2565 ตลอดจนนำแผนการใช้ที่ดินตำบลไปสู่การปฏิบัติเพื่อเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่ง ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการประกาศแผนปฏิรูปประเทศ ดังกล่าวข้างต้น จึงได้จัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลกุตสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์

เพื่อให้การใช้ที่ดินในตำบลกุตสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีผลตอบสนอง สูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่และเป็นไปอย่างยั่งยืน

1.3 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.3.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2563 - 30 กันยายน 2564

1.3.2 สถานที่ ตำบลกุตสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

1.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.4.1 ทบทวนเอกสารเพื่อรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิที่จะนำมาวิเคราะห์และใช้ในการ กำหนดเขตการใช้ที่ดิน ดังนี้

(1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพ การใช้ที่ดิน ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ภัยธรรมชาติ ฯลฯ

(2) ด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ การถือครองที่ดิน การใช้ที่ดิน พืชหลักหรือพืชเศรษฐกิจ ที่สำคัญ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ตลาดสินค้าเกษตร รายได้ รายจ่าย ประชากร โครงสร้างประชากร การศึกษา ฯลฯ

(3) นโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ ยุทธศาสตร์ภาคแผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด และเทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล

1.4.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกษตรกรในตำบล

1.4.3 ประเมินคุณภาพที่ดิน

1.4.4 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการจัดทำ PRA ร่วมกับสภาพการใช้ที่ดิน การถือครองที่ดินรายแปลงจากแผนที่สำมะโนที่ดิน หรือ แผนที่ภาษีที่ดินในปัจจุบัน ผลจากการประเมินคุณภาพที่ดิน และกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดิน (ตามอำนาจหน้าที่ของกรมฯ)

1.4.5 สสำรวจข้อมูลทั้ง ภายภาพ เศรษฐกิจและสังคม ในพื้นที่ตำบลที่ดำเนินการเพิ่มเติมตามประเด็นปัญหาและความต้องการจาก PRA ให้ละเอียดยิ่งขึ้น โดยการสัมภาษณ์เกษตรกรเป็นรายบุคคล

1.4.6 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินตำบล

1.4.7 รับฟังความเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดิน

1.4.8 ปรับปรุงแผนการใช้ที่ดิน

1.4.9 นำแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ เป้าหมายที่สำคัญ คือ

(1) การที่สภาตำบล หรือ สภาเทศบาลนำแผนการใช้ที่ดินที่มีกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินเข้าไปบรรจุในแผน 3 ปี โดยสภาเทศบาล หรือ สภาตำบล มีมติรับรอง ซึ่งอาจมีการตั้งงบประมาณ หรือองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการ เช่น งบประมาณผลิตพันธุ์พืชคลุมดิน ซึ่งปลูกโดยเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนั้น เป็นต้น

(2) กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในกฎหมาย (มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551) มีการปฏิบัติในเขตการใช้ที่ดินที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดินเขตต่างๆ โดยมีงบประมาณดำเนินการในแต่ละปี

(3) กิจกรรมของส่วนราชการต่างๆ ที่จะสนับสนุนความต้องการของเกษตรกรและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การขุดเจาะบ่อน้ำบาดาล เป็นต้น

1.5 นิยามศัพท์

1.5.1 ที่ดิน (Land)

“ที่ดิน” หมายความว่า พื้นที่ดินทั่วไปและให้หมายความรวมถึง ภูเขา ห้วย หนอง คลอง บึง บางลำน้ำ ทะเลสาบ เกาะ และที่ชายทะเลด้วย (มาตรา 4 ประมวลกฎหมายที่ดิน)

“**ที่ดิน**” ในทางวิชาการด้านทรัพยากรที่ดิน หมายถึง “ชีวมณฑลบนพื้นผิวโลก ประกอบด้วย ชั้นบรรยากาศ ชั้นดิน ชั้นหิน ลักษณะความลาดเทของพื้นที่ ลักษณะทางอุทกศาสตร์ พืช สัตว์ และผลที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน” (FAO, 1974)

“**ที่ดิน**” หมายถึง พื้นที่หนึ่งๆ ที่อยู่บนพื้นผิวของโลก ประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ คือ สภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและชีวภาพซึ่งมีอิทธิพลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนั้นที่ดินจึงไม่ได้หมายถึงดินเพียงอย่างเดียว แต่จะหมายรวมถึงลักษณะภูมิสัณฐาน (landforms) ภูมิอากาศ (climate) อุทกวิทยา (hydrology) พืชพรรณ (vegetation) และสัตว์ (fauna) ซึ่งการปรับปรุงที่ดิน (land improvement) ได้แก่ การทำขั้นบันไดและการระบายน้ำ เป็นต้น (FAO, 1993)

1.5.2 ดิน (Soil)

“**ดิน**” หมายรวมถึง หิน กรวด ทราย แร่ธาตุ น้ำ และอินทรีย์วัตถุต่างๆ ที่เจือปนกับเนื้อดินด้วย (มาตรา 4 พระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551)

“**ดิน**” ในทางวิชาการด้านทรัพยากรที่ดิน หมายถึง เทหวัตถุธรรมชาติ ซึ่งเกิดขึ้นบนพื้นผิวโลกเป็นวัตถุที่ค้ำจุนการเจริญเติบโต และการทรงตัวของต้นไม้ ประกอบด้วย แร่ธาตุ และอินทรีย์วัตถุต่างๆ มีลักษณะชั้นแตกต่างกัน แต่ละชั้นที่อยู่ต่อเนื่องกันจะมีแนวสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตาม ขบวนการกำเนิดดินที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการกระทำร่วมกันของภูมิอากาศ พืชพรรณ วัตถุต้นกำเนิดดิน ระยะเวลา และความต่างระดับของพื้นที่ในบริเวณนั้น (FAO 1974: 39-40)

“**ดิน**” อินทรีย์วัตถุและอนินทรีย์วัตถุที่ไม่จับตัวแข็งเป็นหินซึ่งปกคลุมพื้นผิวโลก เป็นผลมาจากปัจจัยด้านการกำเนิดและสภาพแวดล้อม ได้แก่ ภูมิอากาศ สิ่งมีชีวิต (พืชและสัตว์) สภาพภูมิประเทศ วัตถุต้นกำเนิดและระยะเวลา ความเหมาะสมต่อการผลิตพืชของดินแตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะและสมบัติทางกายภาพ เคมีชีวภาพ และสัณฐานวิทยา (คณะกรรมการจัดทำพหุกรรมปฏิวัติวิทยา, 2551: 128)

1.5.3 การใช้ที่ดิน

“**การใช้ที่ดิน**” หมายถึง การจัดการที่ดินตามที่มนุษย์ต้องการ ซึ่งรวมทั้งการใช้ที่ดินในชนบท เขตชานเมือง และเขตอุตสาหกรรม เป็นต้น (FAO, 1993)

“**การใช้ที่ดิน**” หมายถึง ผลของความพยายามของมนุษย์ ในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพพื้นที่ของทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง (Vink, 1975)

1.5.4 การวางแผนการใช้ที่ดิน

“**การวางแผนนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน**” หมายความว่า การวางแผนนโยบายและแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพของดิน และสอดคล้องกับประเภทของที่ดินที่ได้จำแนกไว้

“การวางแผนการใช้ที่ดิน” หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นการกำหนดทิศทางของการลงทุน แนวทางของการพัฒนาเทคโนโลยี เป็นการเปลี่ยนแปลงของหน่วยงานต่างๆ ให้ดำเนินการอยู่ในภาพรวมเดียวกัน และเป็นการเพิ่มศักยภาพทั้งในปัจจุบันและในอนาคตเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ (NRC, 1975 และ ADB, 2012)

1.5.5 “เศรษฐกิจที่ดิน” หมายความว่า ภาวะความสัมพันธ์ระหว่างประชากรกับที่ดินทางด้านเศรษฐกิจ

1.5.6 “เกษตรกรรม” หมายความว่า การทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงสัตว์น้ำ และกิจกรรมอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

1.5.7 “การชะล้างพังทลายของดิน” หมายความว่า ปรากฏการณ์ซึ่งที่ดินถูกชะล้างกัดเซาะพังทลายด้วยพลังงานที่เกิดจากน้ำ ลม หรือโดยเหตุอื่นใดให้เกิดการเสื่อมโทรม สูญเสียเนื้อดิน หรือความอุดมสมบูรณ์ของดิน

1.5.8 “การอนุรักษ์ดินและน้ำ” หมายความว่า การกระทำใดๆ ที่มุ่งให้เกิดการระวังป้องกันรักษาดินและที่ดิน ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรม สูญเสีย รวมถึงการรักษา ปรับปรุง ความอุดมสมบูรณ์ของดิน และการรักษาน้ำในดินหรือบนผิวดินให้คงอยู่เพื่อรักษาคุณธรรมชาติให้เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเกษตรกรรม

1.6 คำสำคัญ

“ดินดี น้ำดี สิ่งแวดล้อมดี”

บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

เดิมบ้านกุดสะเทียน เป็นส่วนหนึ่งของตำบลยางหล่อ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดอุดรธานี และได้แยกจากตำบลยางหล่อมารั้งเป็นตำบลกุดสะเทียน เมื่อปี พ.ศ. 2510 โดยตั้งอยู่ห่างจากอำเภอศรีบุญเรืองไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 10 กิโลเมตร มีหมู่บ้านในเขตตำบลกุดสะเทียนรวมทั้งสิ้น 12 หมู่บ้าน คือบ้านหนองแก บ้านทุ่งกกทัน บ้านหนองผือ บ้านโสกคู้ (บ้านโนนประดู่) บ้านหนองโก บ้านหนองกางแกว (บ้านสำราญสุข) บ้านกุดสะเทียน บ้านโนนเสถียร บ้านนาชุมแสง บ้านนาทม บ้านวังคูณและบ้านใหม่ศรีทอง ต่อมาในปี พ.ศ.2522 จังหวัดหนองบัวลำภูได้แบ่งเขตการปกครองใหม่โดยจัดตั้งตำบลหนองแกเพิ่ม ทำให้ปัจจุบันตำบลกุดสะเทียนมีจำนวนหมู่บ้านรวมทั้งสิ้น 8 หมู่บ้าน คือบ้านกุดสะเทียน บ้านโนนเสถียร บ้านนาชุมแสง บ้านนาทม บ้านวังคูณ บ้านใหม่ศรีทอง บ้านกุดแท่น และบ้านคลอง มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลโนนม่วงและตำบลหนองแก อำเภอศรีบุญเรือง
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลหนองแกและตำบลเมืองใหม่ อำเภอศรีบุญเรือง
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลเมืองใหม่และตำบลหันนางาม อำเภอศรีบุญเรือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลยางหล่อและตำบลหันนางาม อำเภอศรีบุญเรือง

ตำบลกุดสะเทียนมีพื้นที่ทั้งหมด 59.98 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 37,487 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 32,414 ไร่ จำนวนหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียนมีจำนวน 8 หมู่ ได้แก่ หมู่ที่ 1,2,3,4,5,6,7 และหมู่ที่ 8 (รูปที่ 2-1)

(องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน, 2564)

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

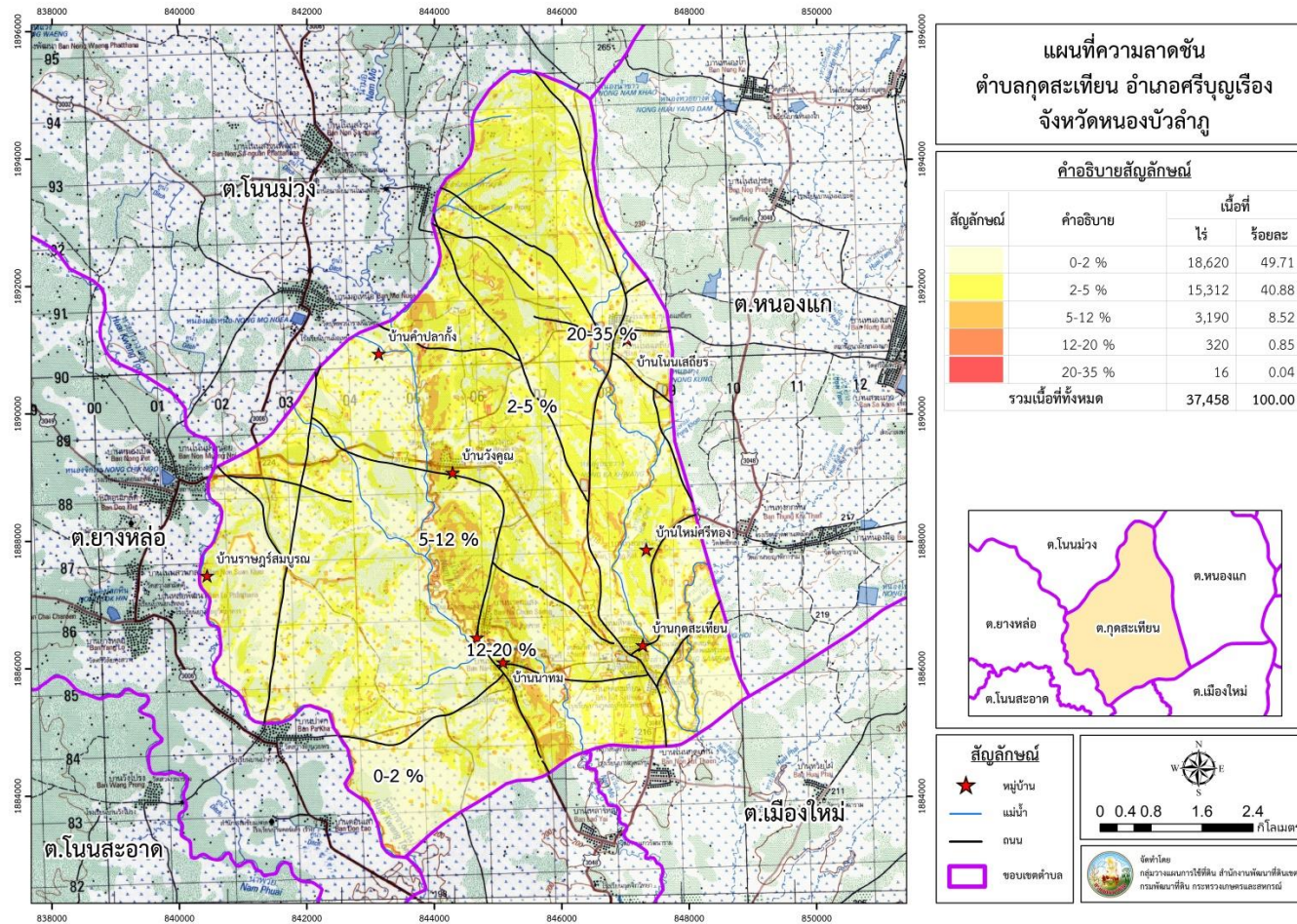
ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 8 หมู่บ้าน ดังนี้

- หมู่ที่ 1 บ้านกุดสะเทียน
- หมู่ที่ 2 บ้านโนนเสถียร
- หมู่ที่ 3 บ้านนาชุมแสง
- หมู่ที่ 4 บ้านนาทม
- หมู่ที่ 5 บ้านวังคูณ
- หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ศรีทอง
- หมู่ที่ 7 บ้านกุดแท่น
- หมู่ที่ 8 บ้านคลองเจริญ

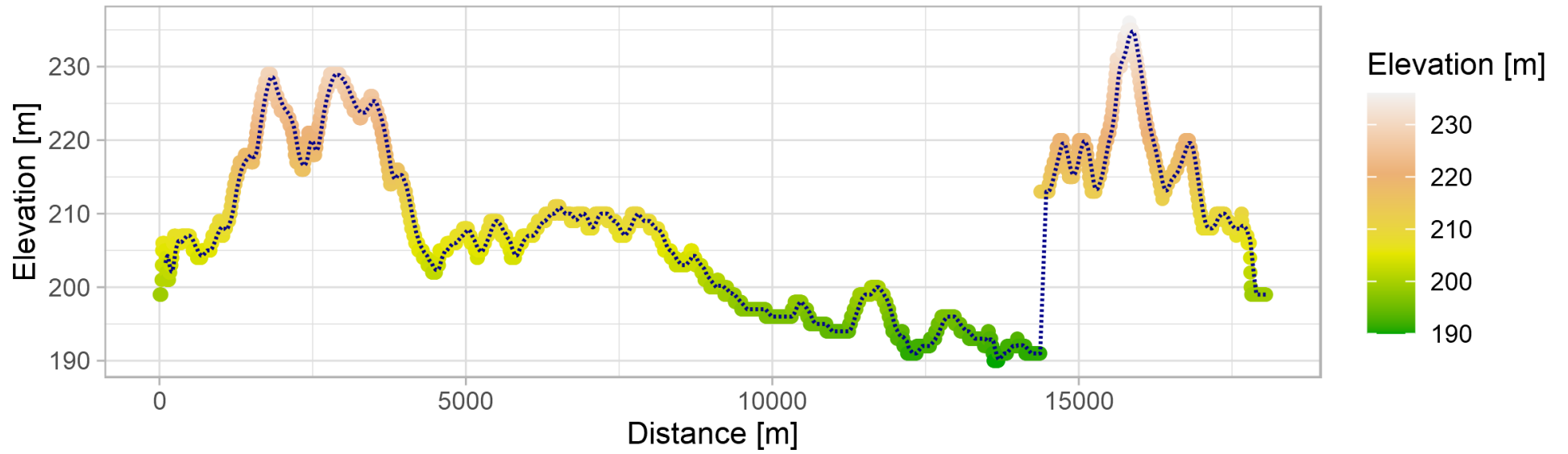

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 2-2 ความลาดชันตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 2-3 ภูมิประเทศ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2.5 สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศจังหวัดหนองบัวลำภู มีรายละเอียดดังนี้

2.5.1 สภาพอากาศทั่วไป

ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดหนองบัวลำภู ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของมรสุมที่พัดประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งพัดพามวลอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนเข้าปกคลุมประเทศไทยตั้งแต่ประมาณ กลางเดือนตุลาคมถึงประมาณเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งอยู่ในช่วงฤดูหนาวของประเทศไทย ทำให้จังหวัดหนองบัวลำภูมีอากาศหนาวเย็นและแห้งทั่วไป และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดพามวลอากาศชื้นจากทะเลและมหาสมุทรเข้าปกคลุมประเทศไทยในช่วงฤดูฝน (ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงประมาณกลางเดือนตุลาคม) ทำให้มีฝนตกชุกทั่วไป

2.5.2 ฤดูกาล

ฤดูกาลของจังหวัดหนองบัวลำภูพิจารณาตามลักษณะของลมฟ้าอากาศของประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู ดังนี้

ฤดูหนาว เริ่มต้นประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งเป็นช่วงที่มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดปกคลุมประเทศไทยและบริเวณความกดอากาศสูงจากประเทศจีนซึ่งเป็นมวลอากาศเย็นจะแผ่ลงมาปกคลุมประเทศไทยในช่วงดังกล่าว ทำให้จังหวัดหนองบัวลำภูมีอากาศหนาวเย็นและแห้งทั่วไป เดือนที่มีอากาศหนาวมากที่สุดจะอยู่ในช่วงเดือนธันวาคมถึงมกราคม

ฤดูร้อน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีอากาศร้อนและแห้งแล้ง โดยเฉพาะเดือนเมษายนจะเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนที่สุด

ฤดูฝน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม เป็นช่วงที่มรสุมตะวันตกเฉียงใต้พัดเอา ความชื้นจากทะเลและมหาสมุทรมาปกคลุมประเทศไทย ประกอบกับในช่วงดังกล่าวรองความกดอากาศต่ำที่พาดอยู่บริเวณภาคใต้ของประเทศไทยจะเลื่อนขึ้นมาพาดผ่านบริเวณภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ ประเทศไทยทำให้อากาศเริ่มชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกตั้งแต่ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป โดยเฉพาะเดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่มีฝนตกชุกหนาแน่นมากที่สุดในรอบปี แต่อย่างไรก็ตามนอกจากปัจจัยดังกล่าวที่ทำให้มีฝนตกชุกแล้วยังขึ้นอยู่กับอิทธิพลของพายุหมุนเขตร้อนที่เคลื่อนตัวเข้าใกล้หรือเข้าสู่ประเทศไทยในช่วงดังกล่าวด้วย

2.5.3 อุณหภูมิ

เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดหนองบัวลำภูส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง มีภูเขาล้อมรอบ อากาศค่อนข้างหนาวเย็นในช่วงฤดูหนาว และในช่วงฤดูร้อนอากาศค่อนข้างร้อนอบอ้าว โดยอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปี 25.7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 20.7 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิ

สูงสุดเฉลี่ย 32.2 องศาเซลเซียส เดือนเมษายนเป็นเดือนที่มีอากาศร้อนอบอ้าวมากที่สุดในรอบปี ส่วนในช่วงฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวที่สุดในเดือนมกราคม

2.5.4 ฝน

โดยทั่วไปปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดทั้งปีของจังหวัดหนองบัวลำภูอยู่ระหว่าง 900 – 1,300 มิลลิเมตร สำหรับปริมาณฝนเฉลี่ยตลอดทั้งปีของจังหวัดหนองบัวลำภู 1,240.9 มิลลิเมตร และมีจำนวนวันที่ฝนตก 126 วัน โดย เดือนสิงหาคมเป็นเดือนที่มีฝนตกชุกมากที่สุดในรอบปี มีปริมาณฝนเฉลี่ย 235.0 มิลลิเมตร

(กรมอุตุนิยมวิทยา, 2563)

2.5.5 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 6 ปี (ช่วงปี พ.ศ. 2558 -2563) ณ สถานีตรวจวัดอากาศจังหวัดหนองบัวลำภู (ตารางที่ 2-1 และ รูปที่ 2-3) พบว่า ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้รับอิทธิพลของมรสุมที่พัดประจำฤดูกาล 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือพัดพามวลอากาศเย็นและแห้งจากประเทศจีนเข้าปกคลุมประเทศไทย ในช่วงฤดูหนาว (ตั้งแต่ประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงประมาณเดือนกุมภาพันธ์) ทำให้มีอากาศหนาวเย็นและแห้งทั่วไป และมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ซึ่งพัดพามวลอากาศชื้นจากทะเล และมหาสมุทรเข้าปกคลุมประเทศไทยในช่วงฤดูฝน (ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงประมาณกลางเดือนตุลาคม) ทำให้มีฝนตกชุกทั่วไป

อุณหภูมิ เฉลี่ยตลอดปี 27.0 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยตลอดปี 33.2 องศาเซลเซียส โดยพบอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายน คือ 36.9 องศาเซลเซียส และพบอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยตลอดปี 22.4 องศาเซลเซียส โดยพบอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม คือ 17.8 องศาเซลเซียส

ปริมาณน้ำฝน ปริมาณน้ำฝนรวมตลอดปี 1,290.4 มิลลิเมตร โดยในเดือนสิงหาคมมีปริมาณน้ำฝนมากที่สุด 229.9 มิลลิเมตร และเดือนธันวาคมมีปริมาณน้ำฝนน้อยที่สุด คือ 7.5 มิลลิเมตร

ความชื้นสัมพัทธ์ มีความชื้นสัมพัทธ์ตลอดปี 73.4 เปอร์เซ็นต์ สูงสุดในเดือนสิงหาคม และเดือนกันยายน เท่ากับ 84.0 เปอร์เซ็นต์ และต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ เท่ากับ 62.0 เปอร์เซ็นต์

การวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืชตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ โดยใช้ข้อมูลปริมาณน้ำฝนรายเดือนเฉลี่ย และค่าศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (Evapotranspiration : ETo) ของพืชรายเดือนเฉลี่ย ซึ่งคำนวณโดยใช้โปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith จากนั้นพิจารณาจากระยะเวลาช่วงที่เส้นน้ำฝนอยู่เหนือเส้น 0.5 ETo เป็นหลัก เพื่อหาช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมในการปลูกพืช ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

1) ช่วงระยะเวลาที่เหมาะสมในการเพาะปลูก อยู่ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ถึงปลายเดือนพฤษภาคม และหลังจากหมดฤดูฝนประมาณหนึ่งเดือน ในดินยังคงมีความชื้นเหลืออยู่เพียงพอสำหรับปลูกพืชไร่ พืชหลังนา หรือพืชผักอายุสั้นได้

2) ช่วงน้ำมากเกินพอ อยู่ในช่วงปลายเดือนเมษายนถึงกลางเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงที่มีปริมาณน้ำฝนมาก โดยเฉพาะบริเวณที่ลุ่มหรือบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ อาจเกิดน้ำท่วมซึ่งส่งผลเสียหายกับผลผลิตได้

3) ช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก หรือช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้ง มีปริมาณน้ำฝน และการกระจายตัวของฝนน้อย ไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตของพืชจะอยู่ในช่วงกลางเดือนธันวาคมถึงปลายเดือนมกราคมของปีถัดไป ในช่วงเวลาดังกล่าวหากได้รับน้ำชลประทานช่วยก็จะสามารถปลูกพืชได้ และควรจัดหาแหล่งน้ำสำรองสำหรับปลูกพืชในฤดูแล้ง (รูปที่ 2-4)

(ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-4 ถึง รูปที่ 2-5)

ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศ อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู (ปี พ.ศ.2558-2563)

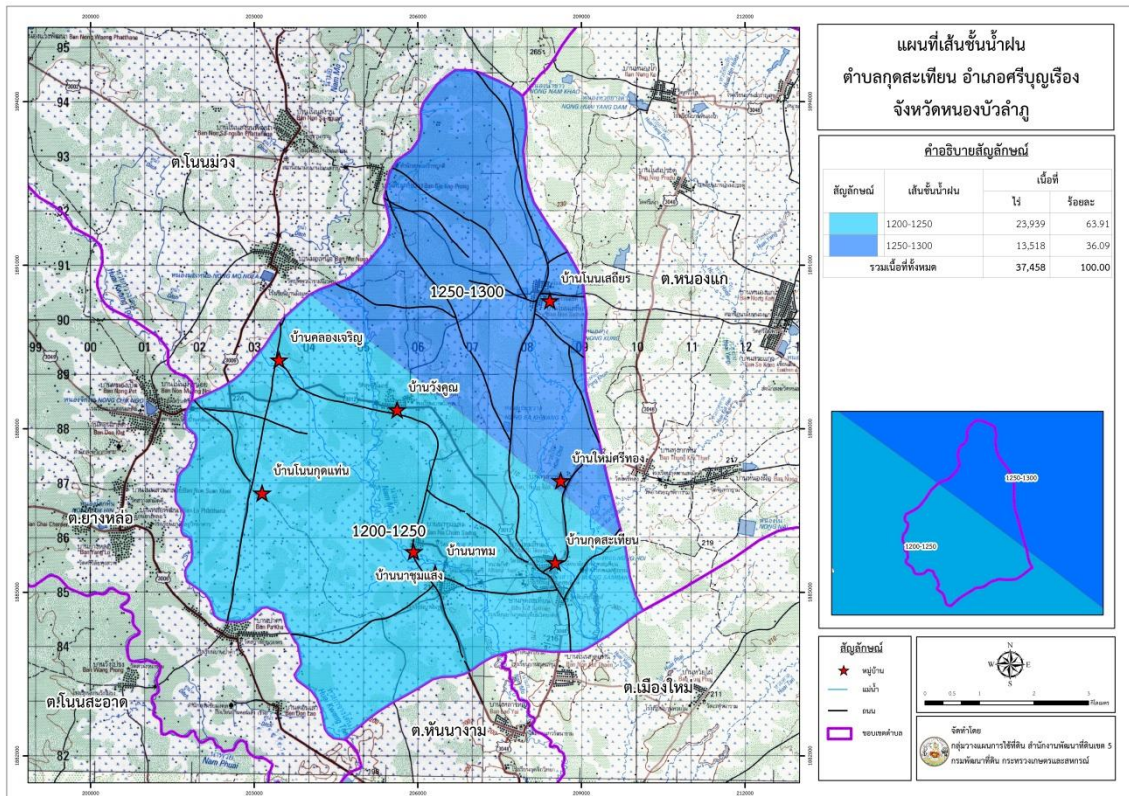
เดือน	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	น้ำฝนที่ใช้ประโยชน์ (มม.)*	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	อุณหภูมิสูงสุด (°ซ.)	อุณหภูมิต่ำสุด (°ซ.)	อุณหภูมิเฉลี่ย (°ซ.)	ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ (มม.)*
ม.ค.	8.5	8.4	2.8	30.7	17.8	23.7	67.0	107.4
ก.พ.	53.2	48.7	3.0	32.5	18.3	25.0	62.0	117.8
มี.ค.	35.5	33.5	4.8	35.7	22.2	28.3	63.0	148.9
เม.ย.	70.0	62.2	6.7	36.9	24.2	29.9	63.0	153.5
พ.ค.	187.2	131.1	16.0	36.1	25.1	29.4	74.0	141.6
มิ.ย.	169.3	123.4	15.5	34.4	25.1	28.8	79.0	123.6
ก.ค.	151.6	114.8	19.2	33.1	24.7	28.1	81.0	116.8
ส.ค.	229.9	145.3	20.8	32.3	24.5	27.5	84.0	112.3
ก.ย.	203.3	137.2	17.2	32.8	24.2	27.6	84.0	109.3
ต.ค.	118.6	96.1	9.7	31.9	23.2	26.8	81.0	118.1
พ.ย.	55.8	50.8	2.4	31.6	20.9	25.7	74.0	106.2

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

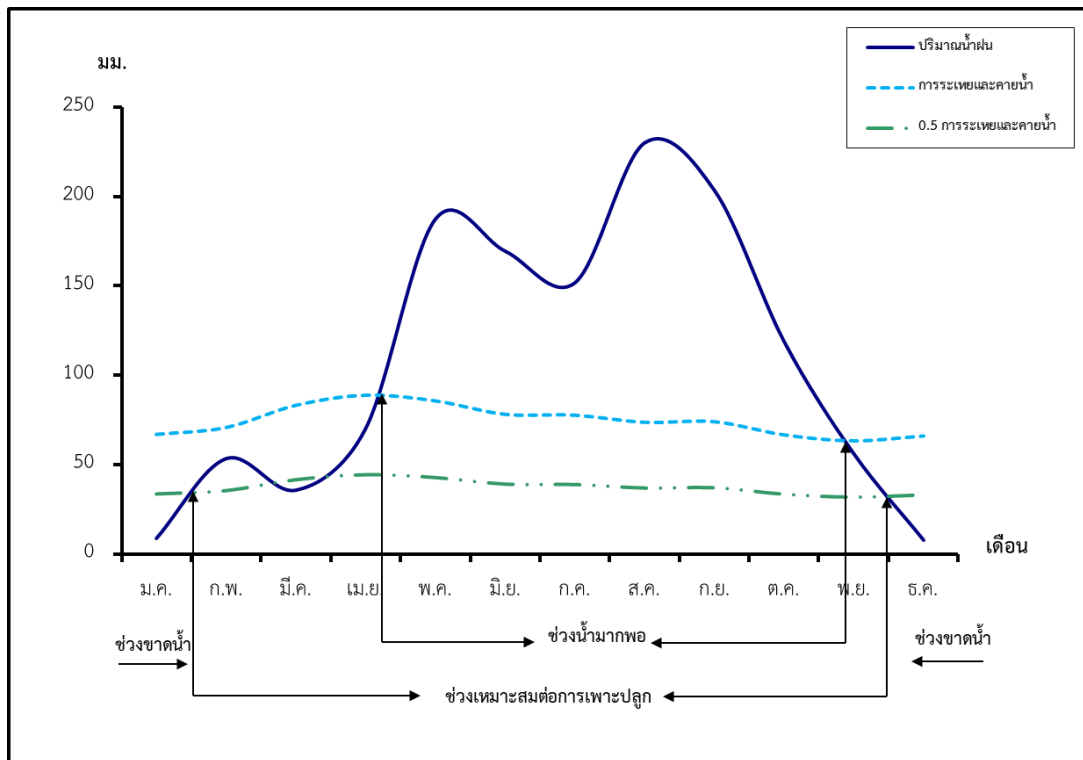
ธ.ค.	7.5	7.4	2.0	30.2	18.0	23.5	69.0	102.5
รวม	1,290.4	958.9	120.1	-	-	-	-	1,458.4
เฉลี่ย	-	-	-	33.2	22.4	27.0	73.4	-

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2563)

หมายเหตุ : * จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

รูปที่ 2-4 เส้นชั้นน้ำฝน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง

รูปที่ 2-5 สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดหนองบัวลำภู (ปี พ.ศ. 2558 -2563)

หมายเหตุ : จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

2.6 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

สภาพการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวางแผนการใช้ที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 (2564) ประกอบด้วย ประเภทการใช้ที่ดินต่างๆ ดังนี้

- 1) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,130 ไร่ หรือร้อยละ 3.02 ของพื้นที่ตำบล
- 2) พื้นที่เกษตรกรรม มีเนื้อที่ 32,388 ไร่ หรือร้อยละ 86.47 ของพื้นที่ตำบล ประกอบด้วย การ

ใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 5,516 ไร่ หรือร้อยละ 14.73 ของพื้นที่ตำบล
- 2.2) พืชไร่ มีเนื้อที่ 22,256 ไร่ หรือร้อยละ 59.73 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ อ้อยและมัน

สำปะหลัง

- 2.3) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 4,256 ไร่ หรือร้อยละ 11.24 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ ไม้ยืนต้นร้าง/เสื่อมโทรม ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ยูคาลิปตัสและสัก

- 2.4) ไม้ผล มีเนื้อที่ 19 ไร่ หรือร้อยละ 0.05 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ มะม่วงและกล้วย

- 2.5) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ 15 ไร่ หรือร้อยละ 0.04 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่

สถานที่เพาะเลี้ยงปลา

3) พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 1,636 ไร่ หรือร้อยละ 4.37 ของพื้นที่ตำบล ประกอบด้วย ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู ป่าผลัดใบสมบูรณ์

4) พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,062 ไร่ หรือร้อยละ 2.83 ของพื้นที่ตำบล ประกอบด้วย แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง หนอง บึง อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำและคลองชลประทาน

5) พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 1,242 ไร่ หรือร้อยละ 3.32 ของพื้นที่ตำบล ประกอบด้วย พุ่มหญ้า สลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ พื้นที่ลุ่มและพื้นที่ถม (ตารางที่ 2-2 และรูปที่ 2-6)

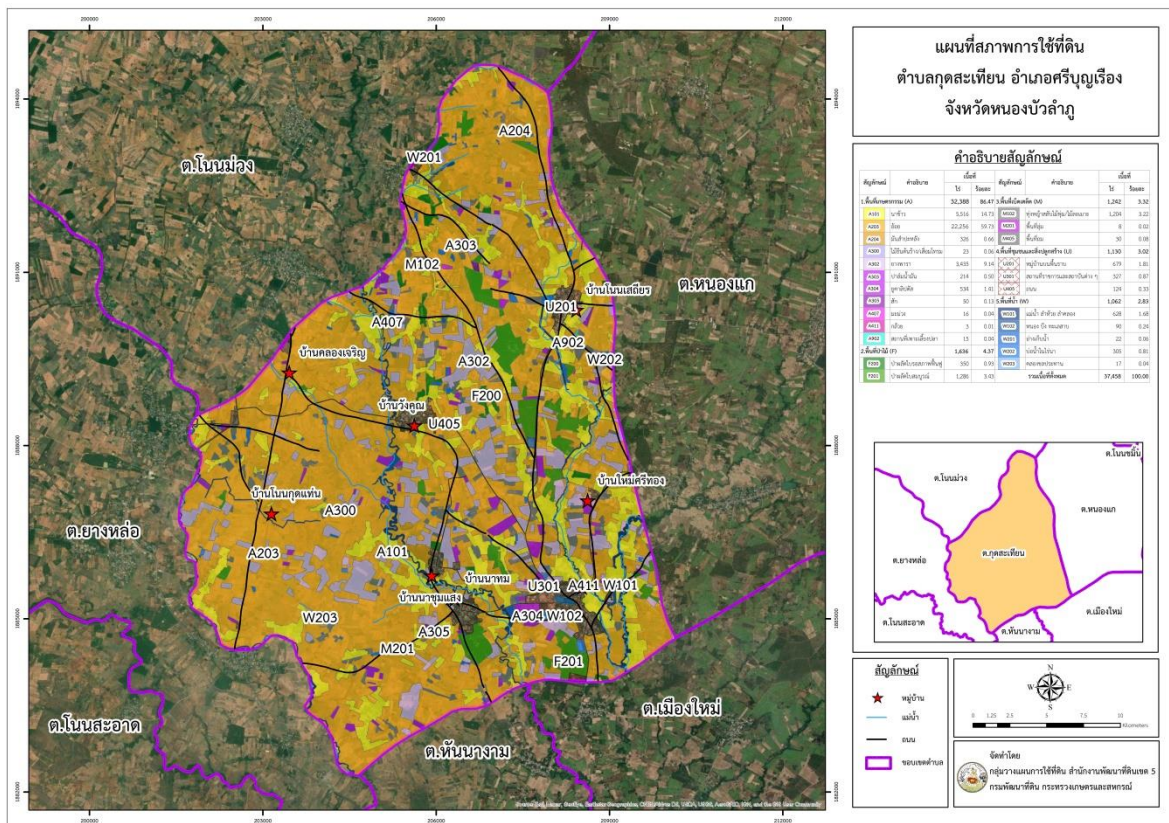
ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วยแผนที่	สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,130	3.01
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	679	1.81
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ	327	0.87
U405	ถนน	124	0.33
A	พื้นที่เกษตรกรรม	32,388	86.47
A101	นาข้าว	5,516	14.73
A203	อ้อย	22,256	59.73
A204	มันสำปะหลัง	326	0.66
A300	ไม้ยืนต้นร้างเสื่อมโทรม	23	0.06
A302	ยางพารา	3,435	9.14
A303	ปาล์มน้ำมัน	214	0.50
A304	ยูคาลิปตัส	534	1.41
A305	สั๊ก	50	0.13
A407	มะม่วง	16	0.04
A502	กล้วย	3	0.01
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	15	0.04
F	พื้นที่ป่าไม้	1,636	4.37
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	350	0.93
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	1,286	3.43
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	1,242	3.32
M102	พุ่มหญ้าสลับไม้พุ่มไม้ละเมาะ	1,204	3.22
M201	พื้นที่ลุ่ม	8	0.02

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

หน่วยแผนที่	สภาพการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
M405	พื้นที่ถม	30	0.08
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,062	2.83
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	628	1.68
W102	หนอง บึง	90	0.24
W201	อ่างเก็บน้ำ	22	0.06
W202	บ่อน้ำ	305	0.81
W202	คลองชลประทาน	17	0.04
รวมเนื้อที่ทั้งหมด		37,458	100.00

ที่มา: กลุ่มวางแผนการใช้ที่ดิน สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 (2564)

รูปที่ 2-6 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2.7 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.7.1 สภาพสังคมโดยทั่วไป

1) ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี 2563 พบว่า ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน มีประชากรรวม 5,521 คน แยกเป็นชาย 2,800 คน เป็นหญิง 2,721 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 92 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,421 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 793 ครัวเรือน หรือร้อยละ 55.81 เป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ และครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 628 ครัวเรือน หรือร้อยละ 44.19 ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-3 ถึง 2-4 และรูปที่ 2-7

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2562

พื้นที่	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		
		ชาย	หญิง	รวม
ตำบลกุดสะเทียน	1,071	1,880	1,831	3,711
หมู่ที่ 1 บ้านกุดสะเทียน	238	426	374	800
หมู่ที่ 2 บ้านโนนเสถียร	109	180	194	374
หมู่ที่ 3 บ้านนาชุมแสง	81	132	148	280
หมู่ที่ 4 บ้านนาทม	153	223	215	438
หมู่ที่ 5 บ้านวังคูณ	154	259	227	486
หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ศรีทอง	143	283	287	570
หมู่ที่ 7 บ้านกุดแท่น	100	178	182	360
หมู่ที่ 8 บ้านคลองเจริญ	93	199	204	403

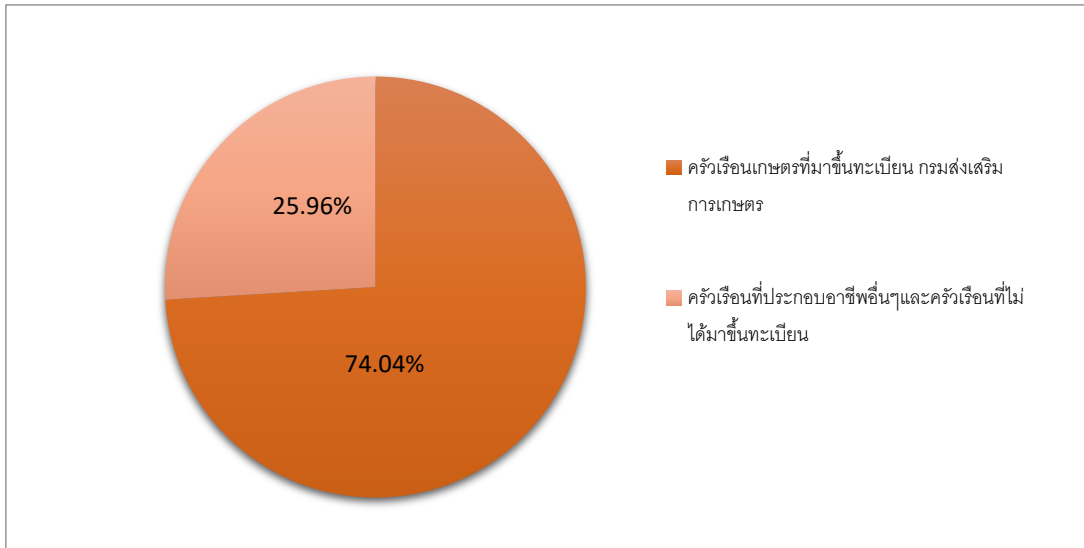
ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน (2562)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือนเกษตรกร ตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2562

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด ¹⁾	1,071	100.00
- จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่มาขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร	793	74.04
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ	278	25.96

และจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียนฯ

- ที่มา: 1) กรมการปกครอง (2563)
2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2564)

รูปที่ 2-7 สัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2) สภาพทั่วไป

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านหรือชุมชน ปี 2563 สภาพทั่วไปของตำบลกุดสะเทียน ได้แก่ แหล่งน้ำ โครงสร้างพื้นฐาน การประกอบอาชีพ สถานที่สำคัญ การคมนาคมขนส่ง ตำบลกุดสะเทียน มีถนนสายหลักที่ผ่านตำบล คือ ทางหลวงหมายเลข 2420 จากอำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู – อำเภอนากลาง จังหวัดหนองบัวลำภู และทางหลวงหมายเลข 2900 จากแยกบ้านหันนางาม ตำบลหันนางาม อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู – องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู และได้ดำเนินการปรับปรุง พัฒนาเส้นทางคมนาคมให้ประชาชนสามารถสัญจรได้สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยมากขึ้น การไฟฟ้าจัดให้มีไฟฟ้าสาธารณะภายในหมู่บ้านเพื่อทำให้เกิดแสงสว่างเพื่อสะดวกในการเดินทางและลดอุบัติเหตุ ลดปัญหาอาชญากรรม รวมถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน ตำบลกุดสะเทียนมีไฟฟ้าใช้ทุกครัวเรือน แต่สภาพปัจจุบันไฟฟ้ายังไม่ขยายเขตไปพื้นที่ที่ทำการเกษตร ซึ่งเป็นปัญหาความต้องการของประชาชนเป็นอย่างมาก

3) แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค ตำบลกุดสะเทียนมีแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคจากระบบน้ำประปาในหมู่บ้าน น้ำบาดาล ลำห้วย ฝายน้ำล้นและบ่อน้ำ แต่ยังคงมีบางหมู่บ้านที่ขาดแคลนน้ำ ใช้อุปโภค-บริโภค ในช่วงฤดูแล้ง

4) สถาบันการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา 1 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา 6 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง

5) โครงสร้างพื้นฐาน/บริการสาธารณะ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล 1 แห่ง สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล 1 แห่ง มีวัด/สำนักสงฆ์ 12 แห่ง ศูนย์ให้บริการระบบการแพทย์ฉุกเฉินประจำตำบล 1 แห่ง ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนประจำตำบล 1 แห่ง ที่ทำการไปรษณีย์ (สาขา) 1 แห่ง ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 6 แห่ง ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 สภาพสังคมในพื้นที่ของตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ปี 2564

	สภาพสังคม	จำนวน (แห่ง)
แหล่งน้ำตามธรรมชาติ		
	ลำห้วยขนาดเล็ก	3
	หนอง บึง	13
	ฝาย	19
สถาบันการศึกษา		
	โรงเรียนมัธยมศึกษา	1
	โรงเรียนระดับประถมศึกษา	6
	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก	1
โครงสร้างพื้นฐาน/บริการสาธารณะในหมู่บ้าน(แห่ง)		
	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล	1
	สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล	1
	ศูนย์ให้บริการระบบการแพทย์ฉุกเฉินประจำตำบล	1
	ศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือนประจำตำบล	1
	วัด/สำนักสงฆ์	12
	ที่ทำการไปรษณีย์ (สาขา)	1
	วิสาหกิจชุมชน	18
	ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน	6

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน (2564)

6) หมอดินอาสา กรมพัฒนาที่ดิน

บทบาทหน้าที่ของหมอดินอาสา

- เป็นผู้ประสานงานด้านการพัฒนาที่ดินระหว่างเกษตรกรในหมู่บ้านกับอาสาสมัครหมอดินอาสาประจำหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน
- เป็นผู้แทนกรมพัฒนาที่ดิน ช่วยเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกรมพัฒนาที่ดินให้แก่เกษตรกรในหมู่บ้าน
- เป็นผู้ช่วยเหลือสนับสนุน เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาที่ดิน ในการดำเนินกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในพื้นที่หมู่บ้าน

หมอดินอาสาในตำบลโนนทันมีจำนวน 9 ราย คือ

1. นายนันท์วัฒน์ ช่องทอง	หมอดินอาสาระดับตำบล
2. นายนายสากล บุญประคม	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
3. นายนายชุน โพธิ์ลำเนา	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
4. นายพิฑูล คำเครื่อง	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
5. นายสมพาน ฐานะ	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
6. นายสมัคร บุญประคม	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
7. นายทองปาน บุญประคม	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
8. นายสุพจน์ สุวรรณพรหม	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน
9. นายองอาจ พรหมจักร	หมอดินอาสาระดับหมู่บ้าน

(กรมพัฒนาที่ดิน, 2564)

7) การถือครองที่ดิน

ปี 2564 ประชากรตำบลกุดสะเทียน จำนวน 3,711 คน 1,071 ครัวเรือน ถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 30.24 ไร่

8) ลักษณะทางเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลกุดสะเทียนส่วนใหญ่ชาวบ้านมีอาชีพหลักคือ ทำการเกษตรกรรม ได้แก่ ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย รับจ้างทั่วไป และมีอาชีพเสริม เช่น การทอผ้า การจักสาน การแปรรูปอาหาร ประชากรมีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกนอกพื้นที่หลังฤดูเก็บเกี่ยวเพื่อทำงานหารายได้ในต่างจังหวัด

8.1) การประกอบอาชีพ

ตำบลกุดสะเทียน เป็นพื้นที่เหมาะทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ได้แก่ การทำไร่ ทำนา ทำสวน และมีอาชีพเสริม เช่น การทอผ้า การจักสาน เครื่องใช้จากไม้ไผ่ การแปรรูปอาหาร เป็นต้น

8.1.1) อาชีพทำเกษตรกรรม ได้แก่ ปลูกอ้อย ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง และปาล์มน้ำมัน รองลงมาได้แก่ อาชีพการเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ โค สุกร ไก่ เป็ดและเลี้ยงปลา

8.1.2) อาชีพรับจ้าง ได้แก่ รับจ้างภาคเกษตร และรับจ้างทั่วไป

8.2) ด้านแรงงาน

ประชากรส่วนใหญ่จะใช้แรงงานจากคนภายในตำบลเพราะ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นเป็นรับจ้างทั่วไป รับราชการ รับเหมาก่อสร้าง และงานอื่นๆ

8.3) ด้านแหล่งน้ำทางการเกษตร

แหล่งน้ำทางการเกษตรไม่เพียงพอ ในพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน มีแหล่งน้ำที่สำคัญหลายแห่ง คือ ลำห้วย หนอง ฝาย ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่สำคัญที่ใช้ในการเพาะปลูก แต่แหล่งน้ำธรรมชาติเหล่านี้ไม่เพียงพอต่อการอุปโภค-บริโภค และการทำการเกษตรของเกษตรกรในช่วงฤดูแล้ง

8.4) ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลพื้นฐาน (จปฐ.) ปี 2562 พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 219,556.60 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 146,510.97 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายจ่ายครัวเรือนมากกว่ารายได้ครัวเรือนปีละ 73,045.63 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-6, 2-7 และรูปที่ 2-8

(กรมการพัฒนาชุมชน, 2562)

ตารางที่ 2-6 รายได้เฉลี่ยครัวเรือน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

พื้นที่	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายได้บุคคลเฉลี่ย (บาท/ปี)
	อาชีพหลัก	อาชีพรอง	รายได้อื่น	ทำ-หาเอง		
หมู่ที่ 1 บ้านกุดสะเทียน	96,787.39	63,402.10	43,369.75	31,263.53	234,822.77	69,859.78
หมู่ที่ 2 บ้านโนนเสถียร	60,494.50	47,773.39	25,527.52	22,886.97	156,682.39	45,664.12
หมู่ที่ 3 บ้านนาชุมแสง	165,822.35	44,976.30	19,899.36	15,658.27	246,356.27	71,267.35
หมู่ที่ 4 บ้านนาทม	82,568.63	48,720.26	27,947.19	26,354.90	185,590.98	64,829.73
หมู่ที่ 5 บ้านวังคูณ	92,714.29	55,681.82	37,766.23	78,344.16	264,487.41	83,814.81
หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ศรีทอง	96,441.96	54,195.80	39,912.59	46,937.06	237,487.41	59,580.18
หมู่ที่ 7 บ้านกุดแท่น	60,532.00	38,450.00	40,214.00	16,905.40	156,101.40	43,361.50
หมู่ที่ 8 บ้านคลองเจริญ	95,851.61	69,238.71	52,238.71	35,470.97	252,944.09	58,371.71
เฉลี่ยรวมทุกพื้นที่	92,185.35	54,170.76	36,783.72	36,416.77	219,556.60	63,364.35

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2562)

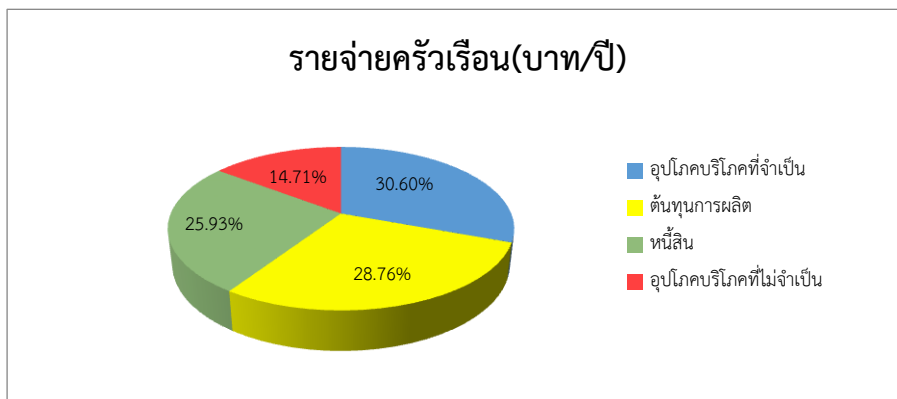
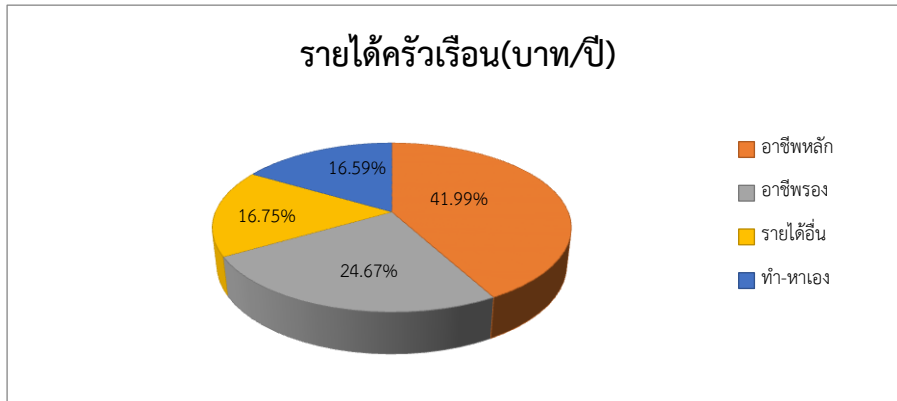

ตารางที่ 2-7 รายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

พื้นที่	แหล่งรายจ่ายของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายจ่าย ครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่ายบุคคล เฉลี่ย (บาท/ ปี)
	ต้นทุนการผลิต	อุปโภคบริโภค ที่จำเป็น	อุปโภคบริโภค ที่ไม่จำเป็น	ชำระหนี้สิน		
หมู่ที่ 1 บ้านกุดสะเทียน	63,660.50	47,756.67	33,081.51	25,128.15	169,635.84	50,466.66
หมู่ที่ 2 บ้านโนนเสถียร	6,884.95	46,752.29	5,743.12	29,440.37	88,820.73	25,886.26
หมู่ที่ 3 บ้านนาชุมแสง	30,182.84	21,783.83	9,141.98	72,660.85	133,769.49	38,697.60
หมู่ที่ 4 บ้านนาทม	41,307.84	47,265.88	19,579.08	24,164.25	112,317.06	39,234.04
หมู่ที่ 5 บ้านวังคูณ	40,766.23	53,311.69	18,548.70	67,668.83	180,295.45	57,130.66
หมู่ที่ 6 บ้านใหม่ศรีทอง	53,972.03	55,139.86	31,444.06	47,685.45	188,241.40	47,225.47
หมู่ที่ 7 บ้านกุดแท่น	4,930.00	51,400.00	4,672.00	27,515.00	88,517.00	24,588.06
หมู่ที่ 8 บ้านคลองเจริญ	64,284.95	47,080.65	32,447.31	20,734.41	164,547.31	37,972.46
เฉลี่ยรวมทุกพื้นที่	42,141.99	44,830.91	21,543.70	37,994.38	146,510.97	42,283.28

ที่มา: กรมการพัฒนาชุมชน (2562)

รูปที่ 2-8 รายได้-รายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี) 219,556.60	—	รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย(บาท/ ปี) 146,510.97	=	รายได้สุทธิครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี) 73,045.63
---	---	--	---	---

รูปที่ 2-8 รายได้-รายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ย ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

บทที่ 3

ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู คือ 1) ทรัพยากรป่าไม้ 2) ทรัพยากรน้ำ และ 3) ทรัพยากรดิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

1) เขตป่าไม้ในพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภูแบ่งออกได้เป็น

2 เขตมีเนื้อที่ทั้งหมด 37,458 ไร่ คือ

- เขตพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 2,298 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.14
- นอกเขตพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 35,159 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 93.86

ดังรายละเอียดในรูปที่ 3-1

2) ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ (มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 พฤษภาคม 2528)

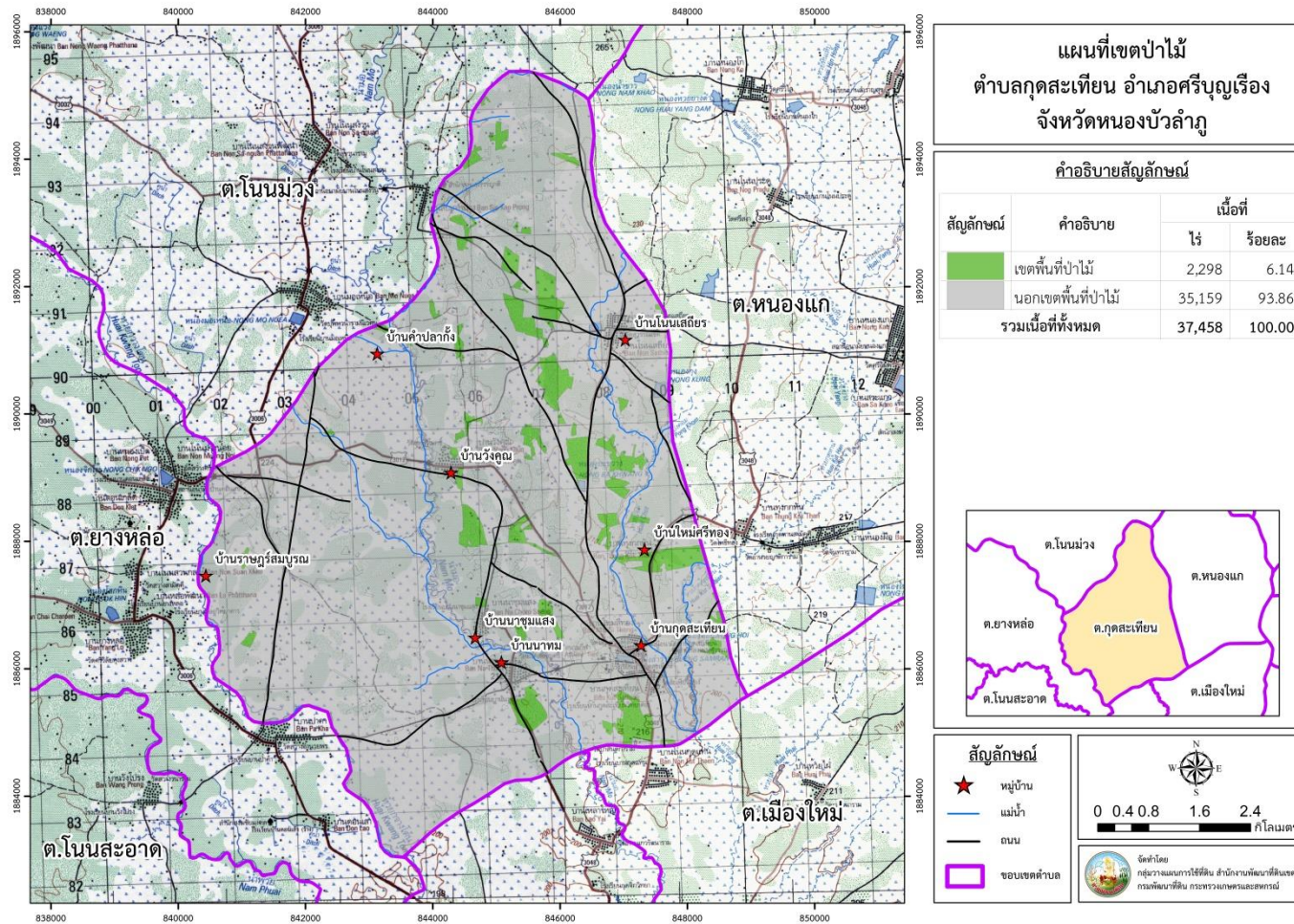
- ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 4 เนื้อที่ 6,592 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.60
- ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำที่ 5 เนื้อที่ 30,866 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 82.40

ดังรายละเอียดในรูปที่ 3-2

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้น คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

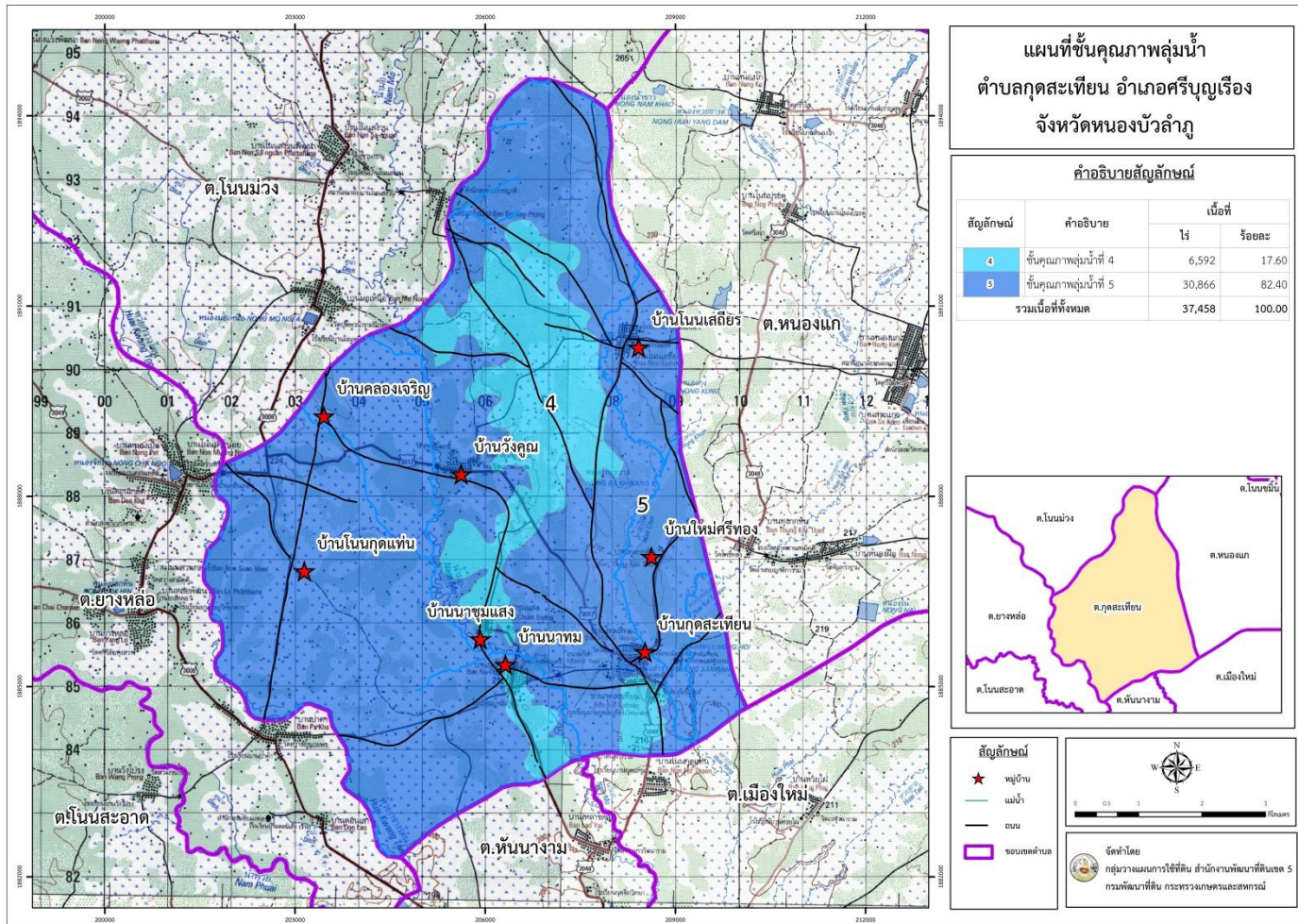
แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-1 เขตป่าไม้ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

เกิดจากการสะสมตัวจากแม่น้ำสายใหญ่ ๆ มีความคงทนต่อการกัดกร่อนทำลายต่ำ จึงมักพบในสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบและเนินเขาค่อนข้างราบถึงราบ วางตัวแบบถูกวิสัยอยู่บนหมวดหินห้วยหินลาดและอยู่ล่างหมวดหินภูกระดึง จากผลของแม่เหล็กบรรพกาล (paleomagnetic) และการเปรียบเทียบชั้นหิน หมวดหินยุคนี้มีอายุทางธรณีวิทยาอยู่ในช่วงยุค Lower Triassic - Upper Jurassic ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 24,014 ไร่

2.2 คุณภาพน้ำใต้ดินและศักยภาพพัฒนาน้ำใต้ดิน

ในการศึกษาคุณภาพน้ำใต้ดินของตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู พิจารณาจากอัตราการให้น้ำ (Yield) และปริมาณของแข็งที่ละลายเจือปนอยู่ในน้ำซึ่งมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า (Tds) เพื่อหาเนื้อที่ที่ควรส่งเสริมให้มีการจัดการน้ำและการพัฒนาน้ำใต้ดินให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรและการอุปโภคบริโภค ได้ดำเนินการสำรวจและตรวจพบว่ามีพื้นที่ที่มีอัตราการให้น้ำในช่วง 2-10 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง มีเนื้อที่มากที่สุดจำนวน 32,333 ไร่หรือร้อยละ 86.32 ของเนื้อที่ตำบล และพบว่าพื้นที่ดังกล่าวมีปริมาณของแข็งที่ละลายเจือปนอยู่ในน้ำซึ่งมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า <500 มิลลิกรัมต่อลิตร สามารถนำมาใช้เพื่ออุปโภคได้ ดังรายละเอียดตารางที่ 3-1 และรูปที่ 3-4

ในปัจจุบันตำบลนากอกมีบ่อบาดาลกระจายอยู่จำนวน 26 บ่อ ดังรายละเอียดในรูป 3-5

ตารางที่ 3-1 อัตราการให้น้ำของชั้นหินอุ้มน้ำ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

อัตราการให้น้ำ (ลบ.ม./ชม.)	ปริมาณของแข็ง ที่ละลายเจือปนอยู่ในน้ำ	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
Yield > 20	Tds<500	1,940	5.18
Yield 10-20	Tds<500	3,185	8.50
Yield 2-10	Tds<500	32,333	86.32
ผลรวมทั้งหมด		37,458	100.00

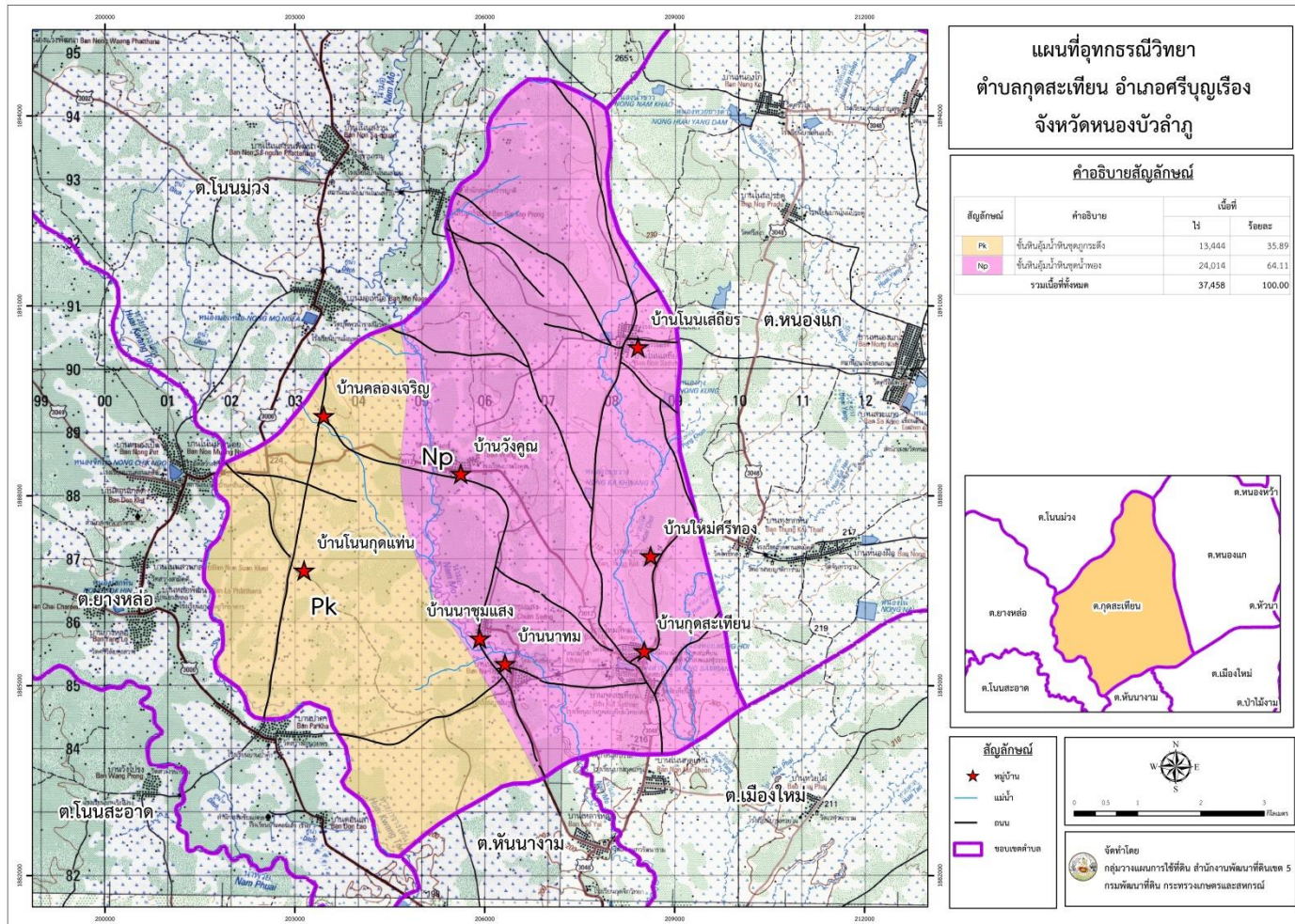
หมายเหตุ : Yield คืออัตราการให้น้ำ มีหน่วยเป็นลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

Tds (Total dissolved solid) คือปริมาณของแข็งที่ละลายเจือปนอยู่ในน้ำซึ่งมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า มีหน่วยเป็นมิลลิกรัมต่อลิตร

ที่มา : กรมทรัพยากรน้ำบาดาล 2558

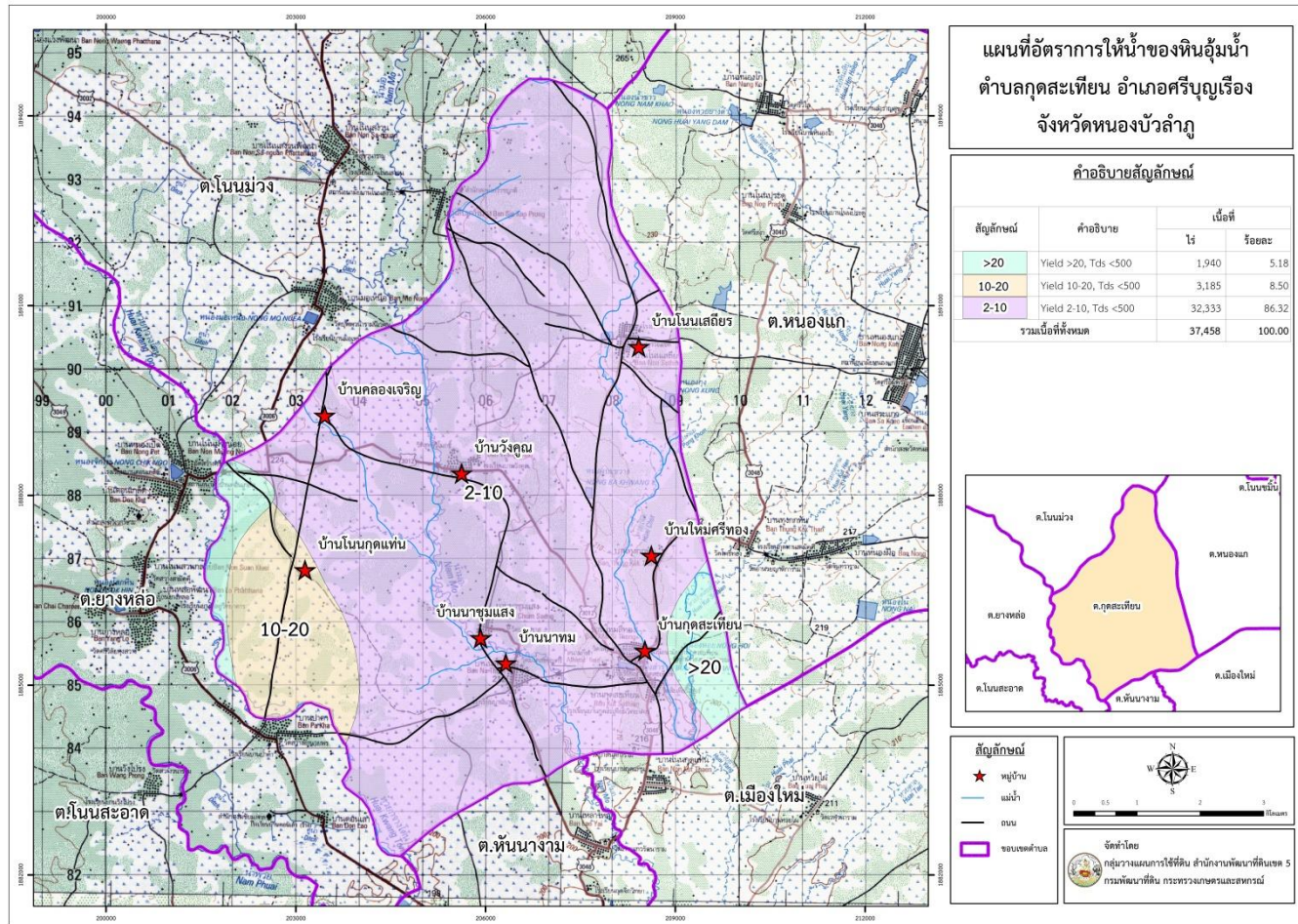
แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-3 อุทกธรณีวิทยาแสดงศักยภาพน้ำบาดาลและชนิดชั้นหินให้น้ำ ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

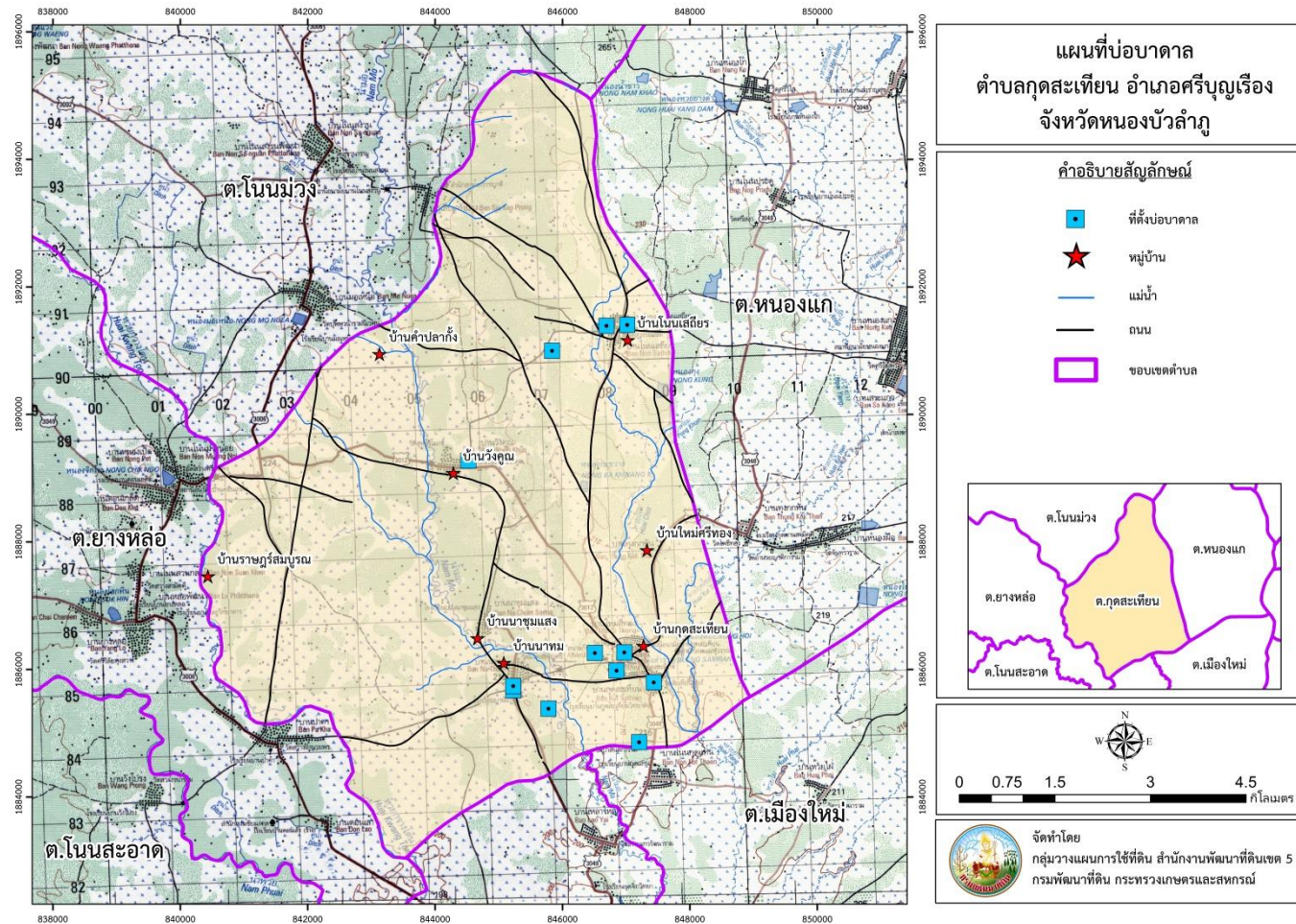
แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทิน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-4 แผนที่อัตราการให้น้ำของชั้นหินอุ้มน้ำ ตำบลกุดสะเทิน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-5 แผนที่บ่อบาดาล ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

3.3 ทรัพยากรดิน

3.3.1 สถานภาพทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย

ประเภทดินในพื้นที่ลุ่ม

1) ชุดดินซุ่มแพ (Cpa) เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินทรายปนดินร่วน มีสีน้ำตาลปนเทาหรือสีน้ำตาล ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหรือดินร่วนปนทราย อาจพบชั้นดินร่วนปนดินเหนียวหรือดินเหนียวสีเทาปนน้ำตาลอ่อนหรือเทาปนชมพู พบจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือสีน้ำตาลปนแดงตลอด ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดเล็กน้อย (pH4.5-6.5) ในดินล่าง ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเลว

- หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA : ชุดดินซุ่มแพ ที่เป็นดินร่วนเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,923 ไร่ หรือร้อยละ 7.80 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Cpa-fl-lA : ชุดดินคล้ายชุดดินซุ่มแพที่เป็นดินร่วนละเอียด ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 3,405 ไร่ หรือร้อยละ 9.09 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Cpa-fsi-silA) : ชุดดินคล้ายชุดดินซุ่มแพที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,397 ไร่ หรือร้อยละ 6.40 ของพื้นที่ตำบล

2) ชุดดินเขมราฐ (Kmr) เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย มีสีน้ำตาลน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายสีน้ำตาลหรือน้ำตาลอ่อน และเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวเป็นทรายแป้งสีเทาปนชมพูหรือเทาในดินล่างลึกลงไป ช่วงเปลี่ยนแปลงของเนื้อดินจะพบภายในความลึก 100 เซนติเมตร จากผิวดิน ซึ่งอาจพบการสะสมลูกรังหรือกรวดปริมาณเล็กน้อย พบศิลาแดงอ่อนในชั้นดินล่าง ชั้นหินผุและหินพื้นพอกหินทราย ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง (pH5.5-6.0) ดินล่างเป็นกรดจัดมากถึงกรดจัด (pH4.5-5.5) ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเลวในดินบนและตีปานกลางในดินล่าง

- หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-sIA/csub : ดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนหยาบ ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 77 ไร่ หรือร้อยละ 0.21 ของพื้นที่ตำบล

3) ชุดดินธวัชบุรี (Th) เป็นดินลึกมาก เนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาลน้ำตาลอ่อนหรือน้ำตาลปนเทา ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง (pH 5.0-6.0) ดินล่างมีเนื้อดินเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง สีน้ำตาลอ่อน เทาปนชมพูหรือเทาและพบศิลาแดงอ่อน (plinthite) ปริมาณ 5-50 เปอร์เซ็นต์ ภายในความลึก 150 เซนติเมตร ปฏิกริยาดินเป็นกรดปานกลาง

ถึงต่างปานกลาง (pH 6.0-8.0) มีจุดประสีน้ำตาลแก่ แดงหรือแดงปนเหลืองตลอดชั้นดิน มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ อินทรีย์วัตถุต่ำ มักมีน้ำท่วมขังในฤดูฝน

- หน่วยแผนที่ดิน Th-fsi-sicLA : ดินคล้ายชุดดินธวัชบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 948 ไร่ หรือร้อยละ 2.53 ของพื้นที่ตำบล

ประเภทดินในพื้นที่ดอน

1) ดินชุดค้ำบัง (Kg) ดินบนเป็นดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นดินทรายปนดินร่วนและเปลี่ยนเป็นดินร่วนปนทรายในช่วงความลึก 100-150 เซนติเมตร ซึ่งเป็นชั้นสะสมอนุภาคดินเหนียว สีน้ำตาลและอาจพบจุดประสีต่างๆ ในดินล่าง ปฏิกิริยาดินเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกลาง (pH 6.0-7.0) ในดินบนและเป็นกรดปานกลางถึงต่างปานกลาง (pH 6.0-8.0) ในดินล่าง ความสามารถในการอุ้มน้ำต่ำ ธาตุอาหารพืชถูกชะล้างได้ง่าย

- หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB : ชุดดินค้ำบัง ที่มีเนื้อดินเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,612 ไร่ หรือร้อยละ 4.30 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsC : ดินคล้ายชุดดินค้ำบังที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและมีทรายหนา ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 681 ไร่ หรือร้อยละ 1.82 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsC : ดินคล้ายชุดดินค้ำบังที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและมีทรายหนา ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 681 ไร่ หรือร้อยละ 1.82 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsB : ดินคล้ายชุดดินค้ำบังที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและมีทรายหนา ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 13 ไร่ หรือร้อยละ 0.04 ของพื้นที่ตำบล

2) ชุดดินเขมราฐ (Kmr) เป็นดินลึกมาก ดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย มีสีน้ำตาลน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายสีน้ำตาลหรือน้ำตาลอ่อน และเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวเป็นทรายแป้งสีเทาปนชมพูหรือเทาในดินล่างลึกลงไป ช่วงเปลี่ยนแปลงของเนื้อดินจะพบภายในความลึก 100 เซนติเมตร จากผิวดิน ซึ่งอาจพบการสะสมลูกรังหรือกรวดปริมาณเล็กน้อยพบศิลาแรงอ่อนในชั้นดินล่าง ชั้นหินผุและหินพื้นพอกหินทราย ปฏิกิริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง (pH 5.5-6.0) ดินล่างเป็นกรดจัดมากถึงกรดจัด (pH 4.5-5.5) ดินมีการระบายน้ำค่อนข้างเร็วในดินบนและดีปานกลางในดินล่าง

- หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-slB/csub : ชุดดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนหยาบ ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 321 ไร่ หรือร้อยละ 0.86 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub : ชุดดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่มีธาตุเป็นต่างสูงและเป็นดินร่วนหยาบ ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,078 ไร่ หรือร้อยละ 5.55 ของพื้นที่ตำบล

- หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,fl-slB/csub : ชุดดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่มีธาตุเป็นต่างสูง และเป็นดินร่วนละเอียด ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 330 ไร่ หรือร้อยละ 0.88 ของพื้นที่ตำบล

3) ชุดดินหนองบัวแดง (Nbd) ดินบนมีเนื้อดินเป็นทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทราย สีน้ำตาล น้ำตาลอ่อน มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือน้ำตาลแก่ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดปานกลาง ดินล่างตอนบนเป็นดินร่วนปนทราย ปนกรวดลูกรังมากถึงดินเหนียวปนทรายปนกรวดลูกรังสีน้ำตาลมีจุดประสีแดงหรือน้ำตาลแก่ ส่วนดินล่างช่วง 50-100 เซนติเมตร จากผิวดิน พบชั้นของความไม่ต่อเนื่อง เนื้อดินเป็นดินเหนียวสีเทา เทาอ่อน หรือน้ำตาลปนเทา มีจุดประสีต่างๆ และพบศิลาแลงอ่อน ปริมาณ 5-50 เปอร์เซ็นต์ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดจัดและพบชั้นหินตะกอนพวกหินทรายแป้ง 2-5 ที่กำลังสลายตัวลึกมากกว่า 150 เซนติเมตร ดินมีการระบายน้ำดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว

- หน่วยแผนที่ดิน Nbd-slB : ชุดดินหนองบัวแดงที่มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,702 ไร่ หรือร้อยละ 7.21 ของพื้นที่ตำบล

4) ชุดดินนาคู (Nu) เป็นดินลึกมาก เนื้อดินบนเป็นทรายปนดินร่วนหรือทรายหนามากกว่า 50 เซนติเมตร สีน้ำตาลเข้ม ส่วนดินล่างระหว่างความลึก 50-100 เซนติเมตร เป็นดินร่วนปนทรายถึงดินร่วนเหนียวปนทรายสีเทาหรือเทาปนชมพู พบจุดประสีต่างๆ อาจพบชั้นลูกรังบางๆ ช่วงรอยต่อระหว่างเนื้อดินพบชั้นดินเหนียวปนทรายแป้งหรือชั้นหินทรายหรือทรายแป้งที่กำลังสลายตัว ภายในความลึก 150 เซนติเมตร ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดถึงกรดปานกลาง (pH 4.5-5.5) ในดินล่าง ดินมีการระบายน้ำดีถึงดีปานกลาง

- หน่วยแผนที่ดิน Nu-slB : ชุดดินนาคูที่มีดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 7,703 ไร่ หรือร้อยละ 20.56 ของพื้นที่ตำบล

5) ชุดดินศรีเมืองใหม่ (Smi) เป็นดินต้นถึงชั้นกรวดลูกรัง มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วนหรือดินร่วนปนทรายปนกรวดหรือลูกรังเล็กน้อย สีน้ำตาล น้ำตาลอ่อน มีจุดประสีน้ำตาลปนเหลืองหรือน้ำตาลแก่ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงกรดปานกลาง (pH 4.5-6.0) ดินล่างตอนบนเป็นดินร่วนปนทรายปนกรวดลูกรังมาก และค่อยๆ เปลี่ยนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายปนกรวดมาก สีน้ำตาลมีจุดประสีเทา แดง น้ำตาลแก่ และดินช่วงล่างช่วงความลึก 50-100 เซนติเมตร พบชั้นดินเหนียวสีเทา เทาอ่อน หรือน้ำตาลปนเทา และศิลาแรงอ่อนปริมาณ 5-50 เปอร์เซ็นต์ ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดจัด (pH 4.5-5.0) ชั้นหินตะกอนเนื้อละเอียดที่กำลังสลายตัว พบลึกมากกว่า 150 เซนติเมตร เป็นดินต้น ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ

- หน่วยแผนที่ดิน Smi-slB : ชุดดินศรีเมืองใหม่ที่มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 344 ไร่ หรือร้อยละ 0.92 ของพื้นที่ตำบล

6) ดินชุดพล (Pho) เป็นดินลึกลับ ดินบนเป็นดินร่วนถึงดินร่วนปนทราย สีน้ำตาลหรือน้ำตาลเข้ม ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายสีน้ำตาลหรือน้ำตาลอ่อนและเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแข็งสีเทาปนชมพูหรือเทาในชั้นดินล่าง ลึกลงไปช่วงเปลี่ยนแปลงเนื้อดินเป็นดินเหนียว จะพบภายในความลึก 100 เซนติเมตร อาจพบชั้นลูกรังปริมาณเล็กน้อยในช่วงการเปลี่ยนแปลงมักพบจุดประสีแดงและสีลาแลงอ่อนในดินชั้นล่างและพบชั้นหินผุ หินพื้นพวกหินทรายแข็งช่วงความลึก 100-150 เซนติเมตร ปฏิกริยาดินเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกรดเล็กน้อย (pH5.0-6.0) ในดินบน และเป็นกรดเล็กน้อยถึงเป็นด่างปานกลาง (pH6.5-8.0) ในดินล่าง

- หน่วยแผนที่ดิน Pho-slB : ชุดดินพลที่มีดินเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 9,732 ไร่ หรือร้อยละ 25.98 ของพื้นที่ตำบล

7) พื้นที่เบ็ดเตล็ด (Miscellaneous areas) มีเนื้อที่รวมทั้งหมด 2,192 ไร่ หรือร้อยละ 5.85 ของพื้นที่ตำบล ประกอบด้วย 2 หน่วยแผนที่ดิน คือ

7.1) หน่วยแผนที่ดิน U : พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 1,130 ไร่ หรือร้อยละ 3.02 ของพื้นที่ตำบล

7.2) หน่วยแผนที่ดิน W : พื้นที่น้ำ มีเนื้อที่ 1,062 ไร่ หรือร้อยละ 2.83 ของพื้นที่ตำบล ดังรายละเอียดในตารางที่ 3-2 ถึง 3-3 และรูปที่ 3-6 ถึง 3-7

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 3-2 หน่วยแผนที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอเมืองศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วย แผนที่ดิน	คำอธิบาย	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
ประเภทดินในพื้นที่ลุ่ม			
Cpa-clA	ชุดดินซุ่มแพที่เป็นดินร่วนเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์	2,923	7.80
Cpa-fl-lA	ดินคล้ายชุดดินซุ่มแพที่เป็นดินร่วนละเอียด ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์	3,405	9.09
Cpa-fsi-silA	ดินคล้ายชุดดินซุ่มแพที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์	2,397	6.40
Kmr-col- slA/ csub	ดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนหยาบ ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์	77	0.21
Th-fsi-siclA	ชุดดินธวัชบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์	948	2.53
ประเภทดินในพื้นที่ดอน			
Kg-lsB	ชุดดินค่างที่เป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	1,612	4.30
Kg-tks-lsC	ดินคล้ายชุดดินค่างที่มีการระบายระบายน้ำดีปานกลางและมีทรายหนา ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์	681	1.82
Kg-tks-slB	ดินคล้ายชุดดินค่างที่มีการระบายระบายน้ำดีปานกลางและมีทรายหนา ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	13	0.04
Kmr-col-slB/csub	ดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่เป็นดินร่วนหยาบ ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	321	0.86
Kmr-hb,col- slB/csub	ดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่มีธาตุเป็นต่างสูงและเป็นดินร่วนหยาบ ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	2,078	5.55
Kmr-hb,fl-slB/csut	ดินคล้ายชุดดินเขมราฐที่มีธาตุเป็นต่างสูงและเป็นดินร่วนละเอียด ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	330	0.88
Nbd-slB	ชุดดินหนองบัวแดงที่มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	2,702	7.21
Nu-lsB	ชุดดินนาคูที่มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินร่วน ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	7,703	20.56
Smi-slB	ชุดดินศรีเมืองใหม่ที่มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์	344	0.92
Pho-slB	ชุดดินพลที่เป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์	9,732	25.98

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ที่มา: กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน (2562)

ตารางที่ 3-3 สมบัติดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วยแผนที่ดิน	ความ ลาดชัน (%)	การระบายน้ำ	CEC (meq/g)	BS (%)	ความลึก (ซม.)	อินทรีย์วัตถุ	ฟอสฟอรัส ที่เป็นประโยชน์ (P ₂ O ₅)	โพแทสเซียม ที่เป็น ประโยชน์ (K ₂ O)	ความอุดม สมบูรณ์ของ ดิน	เนื้อที่	
										ไร่	ร้อยละ
Cpa-clA	0-2	ค่อนข้างเลว	<10	35-75	50-100	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	2,923	7.80
Cpa-fl-lA	0-2	ค่อนข้างเลว	<10	35-75	50-100	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	3,405	9.09
Cpa-fsi-silA	0-2	ค่อนข้างเลว	<10	35-75	50-100	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	2,397	6.40
Kmr-col- slA/ csub	0-2	ค่อนข้างเลว	<10	<35	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	77	0.21
Th-fsi-sic1A	0-2	ค่อนข้างเลว	<10	35-75	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	948	2.53
Kg-lsB	2-5	ดี	<10	35-75	50-100	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	1,612	4.30
Kg-tks-lsC	5-12	ดี	<10	35-75	50-100	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	681	1.82
Kg-tks-slB	2-5	ดี	<10	35-75	50-100	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ	13	0.04

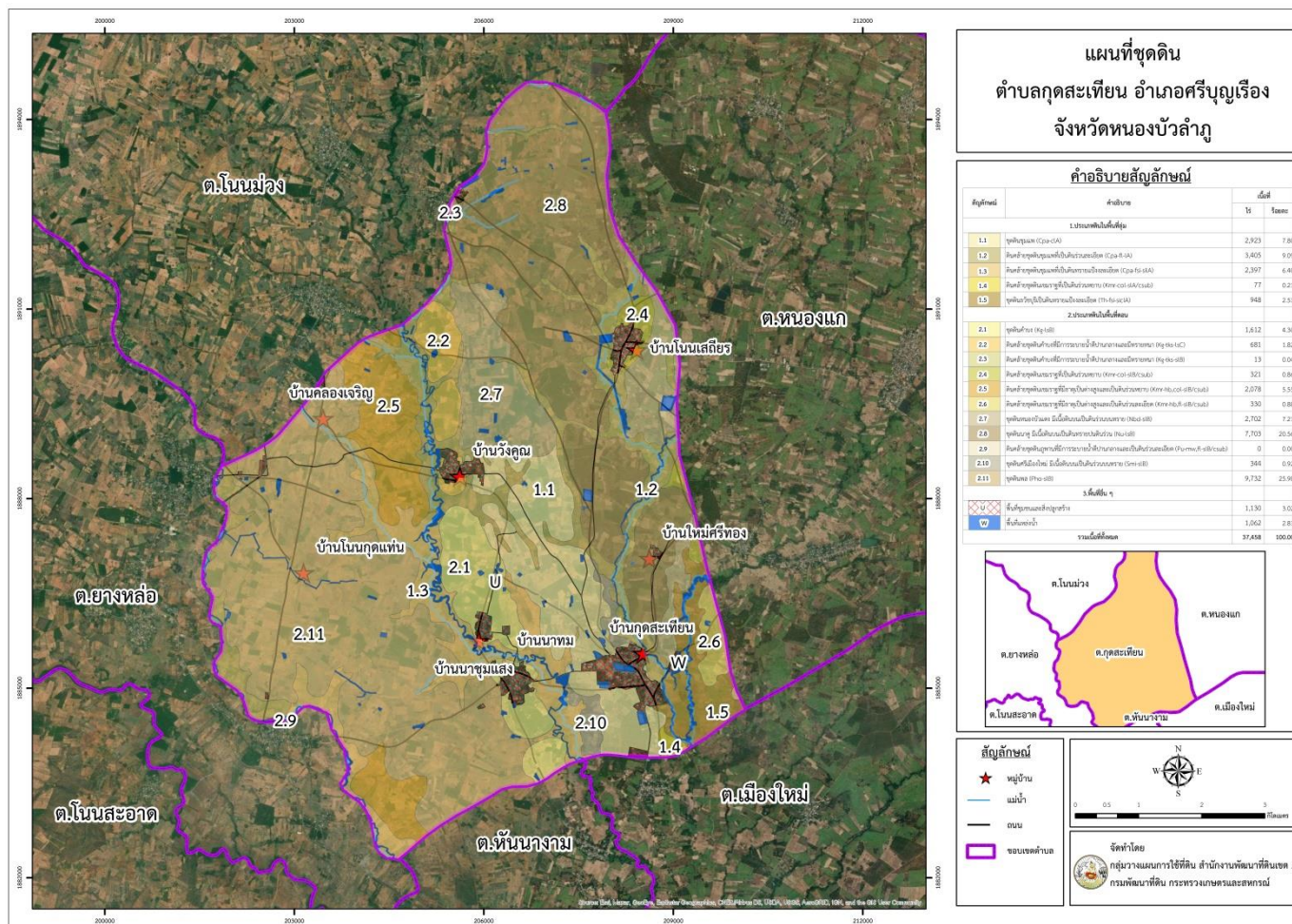
แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

Kmr-col-slB/csub	2-5	ค่อนข้างเลว	<10	<35	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	321	0.86
Kmr-hb,col-slB/csub	2-5	ค่อนข้างเลว	<10	<35	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	2,078	5.55
Kmr-hb,fl-slB/csub	2-5	ค่อนข้างเลว	<10	<35	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	330	0.88
Nbd-slB	2-5	ดี	<10	<35	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ปานกลาง	ต่ำ	2,702	7.21
Nu-lsB	2-5	ดี	<10	35-75	50-100	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ	7,703	20.56
Smi-slB	2-5	ดี	<10	<35	50-100	ต่ำ	ปานกลาง	ปานกลาง	ต่ำ	344	0.92
Pho-slB	2-5	ดี	<10	35-75	50-100	ต่ำ	ต่ำ	สูง	ต่ำ	9,732	25.98
รวมเนื้อที่ทั้งหมด										35,266	100.00

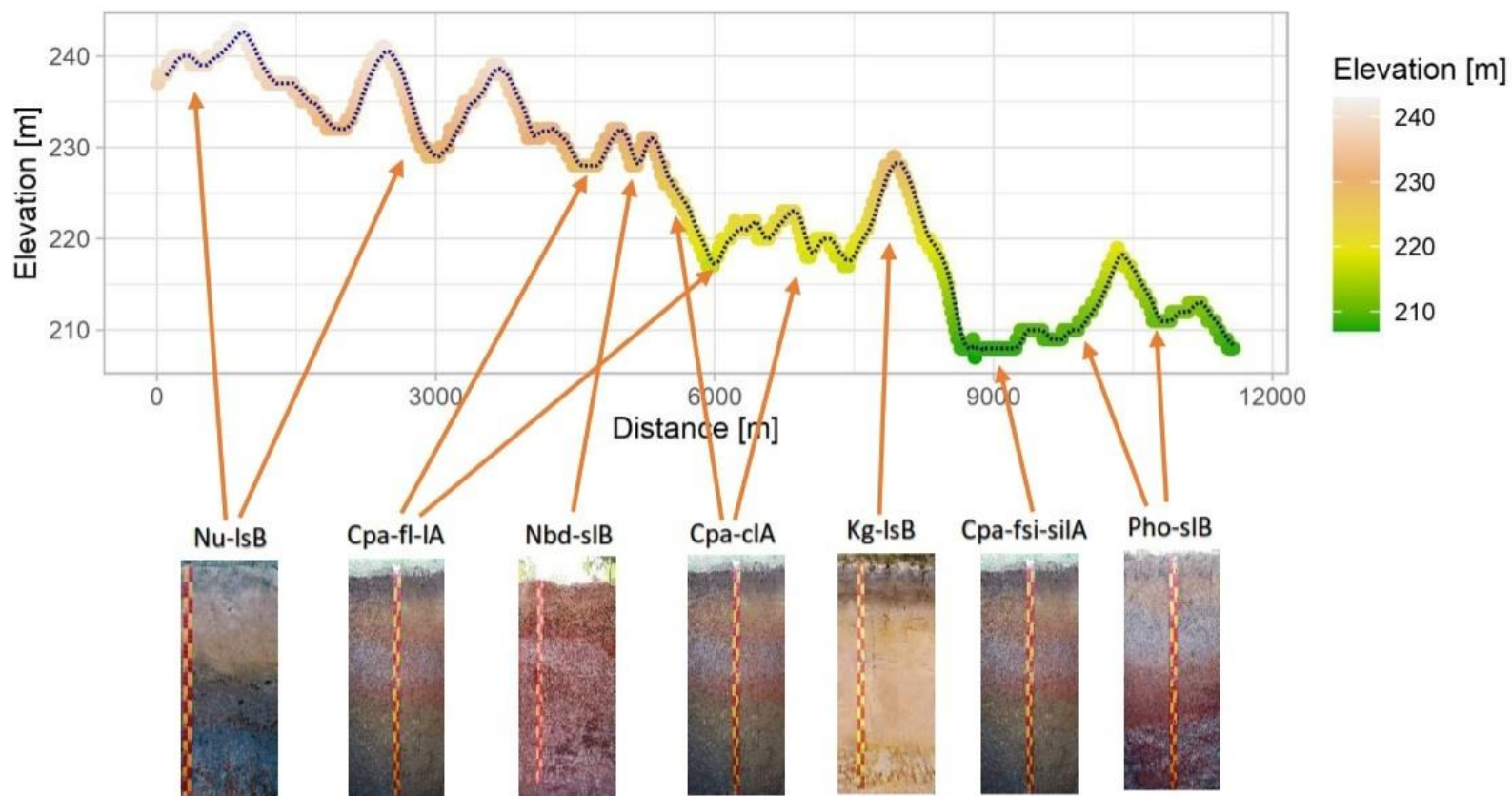
ที่มา: กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน (2562)

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3.6 แผนที่ชุดดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-7 ภูมิประเทศและชุดดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

3.3.2 การชะล้างพังทลายของดิน

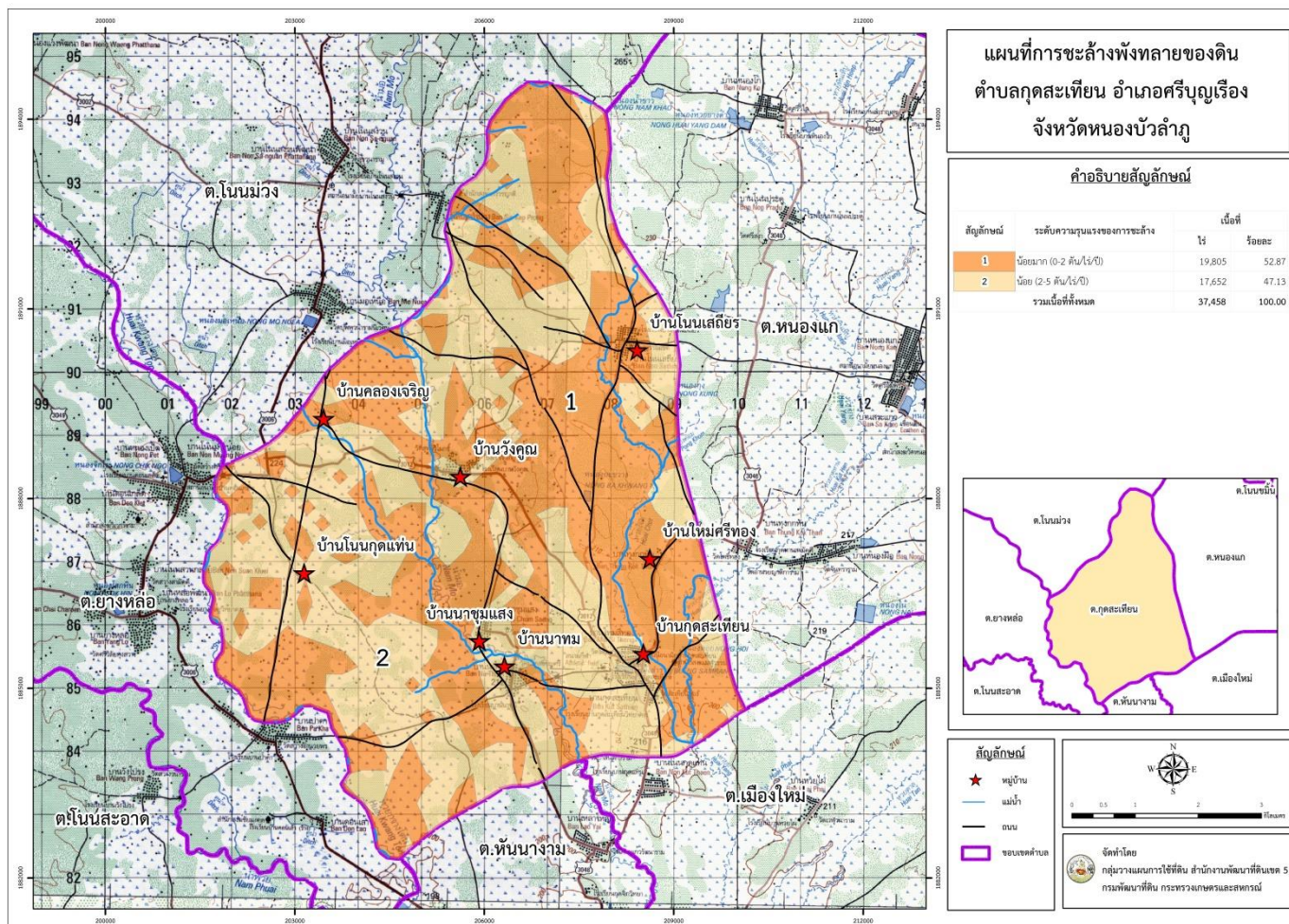
จากการประเมินการชะล้างพังทลายของดินโดยใช้สมการการสูญเสียดินสากล (Universal Soil Loss Equation; USLE) ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีการชะล้างพังทลายของดินระดับน้อยมาก (0-2 ตัน/ไร่/ปี) จำนวน 19,805 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 52.87 และมีการชะล้างพังทลายน้อย (2-5 ตัน/ไร่/ปี) จำนวน 17,652 ไร่ คิดเป็น 47.13 ดังรายละเอียดในตารางที่ 3-4 และรูปที่ 3-8

ตารางที่ 3-4 การชะล้างพังทลายของดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

การชะล้างพังทลายของดิน	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
น้อยมาก (0-2 ตัน/ไร่/ปี)	19,805	52.87
ปานกลาง (2-5 ตัน/ไร่/ปี)	17,652	47.13
รวม	37,458	100.00

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 3-8 การชะล้างพังทลายของดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

บทที่ 4

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1. หลักการ

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นความเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยหลัก 3 ประการ คือ

- 1) พื้นที่ (Area)
- 2) หน้าที่ขององค์กร หรือภารกิจ (Function)
- 3) ความร่วมมือ (Participation)

การจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีสาระสำคัญที่จำเป็นในการจัดทำโครงการ เช่น

- 1) สภาพปัญหาของชุมชนหรือเกษตรกร
- 2) ความต้องการของชุมชน
- 3) โครงการที่จะแก้ไขปัญหาที่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน
- 4) พื้นที่ที่จะดำเนินโครงการ

ทั้งนี้ ผู้ที่จำเป็นต้องเข้าร่วมกระบวนการ คือ เกษตรกรในพื้นที่ตำบล ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ในกรณีของแผนการใช้ที่ดินตำบลนั้น การจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะมีสาระสำคัญของชุมชนในภาพรวม และเกษตรกรแต่ละราย เช่น

- 1) ปัญหาทรัพยากรดิน
- 2) ปัญหาการประกอบอาชีพ
- 3) ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 4) ความต้องการของชุมชนหรือเกษตรกรแต่ละราย
- 5) แผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอยู่ในปัจจุบัน

จากสาระสำคัญใน 5 ประการ ดังกล่าว แผนการใช้ที่ดินตำบลจะต้องจัดทำขึ้นโดยมี “กิจกรรมตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน หรือเกษตรกรแต่ละราย รวมทั้งตอบสนองต่อแผนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ตรงตามอำนาจหน้าที่ของกรมพัฒนาที่ดิน และโดยความร่วมมือของส่วนราชการต่างๆ

4.2 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.2.1 ปัญหาหลักของตำบลกุดสะเทียน คือ

- 1) ปัญหาดินเสื่อมโทรมดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- 2) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร
- 3) ปัญหาพื้นที่ป่าลดลง
- 4) ปัญหาเรื่องขยะ/สิ่งแฉะลื้อม
- 5) ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ

4.2.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และองค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน มีความต้องการ 4 ประการ คือ

- 1) แก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน
- 2) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ
- 3) แก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าลดลง
- 4) แก้ไขปัญหาขยะไม่มีที่รองรับสิ่งแฉะลื้อม
- 5) พยุงราคาสินค้าเกษตร

1) กรณีการแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของดินนั้น การชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่มีรายละเอียดดังนี้

น้อยมาก	เนื้อที่ 19,805 ไร่ (ร้อยละ 52.87)
น้อย	เนื้อที่ 17,652 (ร้อยละ 47.13)

เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินดังกล่าว มีความจำเป็นต้องจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ในส่วนของความอุดมสมบูรณ์ของดินนั้น จากการวิเคราะห์ดินในพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน พบว่า

ปฏิภณของดินส่วนใหญ่มีสภาพเป็นกรด ควรปรับสภาพให้เป็นกลางเพื่อให้เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืช

ธาตุอาหารที่สำคัญ คือ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม มีปริมาณต่ำ จำเป็นต้องมีการปรับปรุงบำรุงดิน

2) กรณีการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตรที่ได้ดำเนินการในพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน คือ บ่อน้ำในไร่นา ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร

อนึ่ง บ่อน้ำในไร่นา มิได้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อนำมาทำนา แต่จะเป็นการเสริมในช่วงที่ขาดแคลนเท่านั้น จากการตรวจสอบบ่อน้ำในไร่นาที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีจำนวน 104 บ่อ (ตารางที่ 4-1 และรูปที่ 4-1) กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะลงในเขตการใช้ที่ดิน ซึ่งจะมีทั้งที่นาข้าวและที่ปลูกพืชไร่ พืชสวน อาจจะเป็นบ่อน้ำในไร่นาเพิ่มเติม หรือขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่

จากการร้องขอของเกษตรกรให้นำน้ำใต้ดินมาใช้ นั้น กรมพัฒนาที่ดินจะประสานกับส่วนราชการที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กรมทรัพยากรน้ำบาดาล

การที่พื้นที่การเกษตรขาดความชื้นในดินเร็วกว่าปกติหลังฝนทิ้งช่วงนั้น สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่ง คือขาดอินทรีย์วัตถุในดินที่จะช่วยอุ้มน้ำไว้เพื่อการเติบโตของพืช

อย่างไรก็ตาม กรณีปัญหาการขาดแคลนนํ้านั้นได้มีข้อเสนอจากชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีการดำเนินการ ดังนี้

2.1) การพัฒนาแหล่งน้ำ

2.1.1) โครงการขุดสระเก็บน้ำขนาดเล็กในชุมชน

2.1.2) โครงการขุดลอกแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

2.2.) โครงการก่อสร้างฝายกั้นลำห้วย

2.2.1) โครงการก่อสร้างฝายกั้นลำห้วยโจด

2.2.2) โครงการก่อสร้างฝายกั้นลำห้วยยาง

2.2.3) โครงการก่อสร้างฝายกั้นลำห้วยมอ

2.3) โครงการขุดเจาะบ่อบาดาลพร้อมอุปกรณ์ติดตั้งสำหรับกลุ่มเกษตรกร

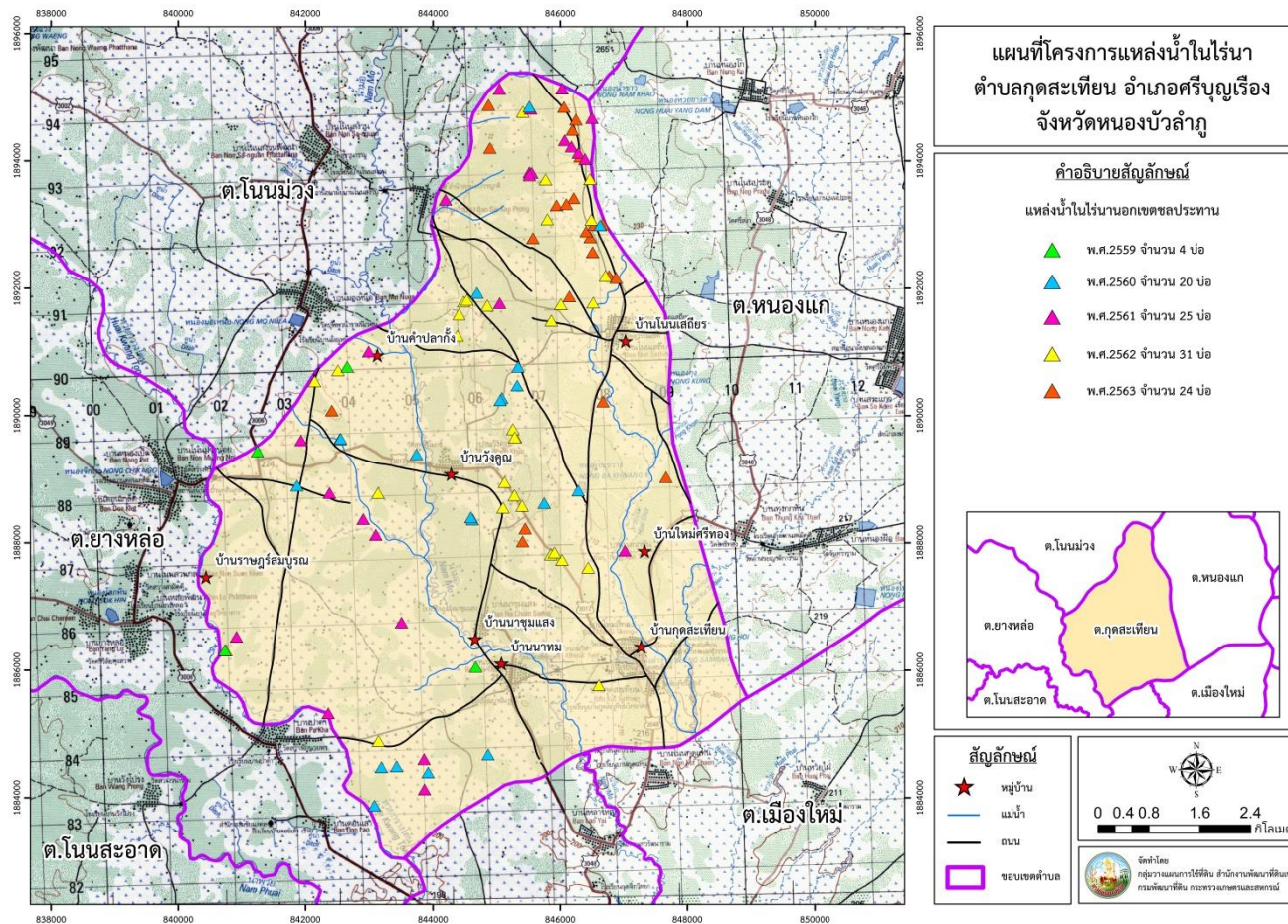
การดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำดังกล่าวนี้จะมีรายละเอียดในบทที่ 7 หัวข้อ 7.5

ตารางที่ 4-1 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ตำบลกุศละเตียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ปี พ.ศ.	จำนวน (บ่อ)
2559	4
2560	20
2561	25
2562	31
2563	24

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเตียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

รูปที่ 4-1 โครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานตำบลกุดสะเตียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

3) กรณีปัญหาพื้นที่ป่าลดลง กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะแก้ไขปัญหาพื้นที่ป่าลดลง คือ โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียนได้จัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ ได้แก่ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ โครงการปลูกต้นไม้ตามแนวถนน โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ 1 ฝน 1 ต้น โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

4) กรณีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะแก้ไขปัญหา คือ โครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว โครงการไกลบตอซังเพื่อบรรเทาภาวะโลกร้อน องค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียน ได้จัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ โครงการบริหารจัดการขยะชุมชน กิจกรรมบุกเบิกเตาเผาขยะ/ที่ทิ้งขยะ โครงการจัดซื้อถังขยะเพื่อใช้ในการคัดแยกขยะให้ชุมชนสะอาดน่าอยู่ โครงการอบรมสร้างวินัยในการรณรงค์การกำจัดขยะ โครงการอบรมจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างวินัยให้เด็กและเยาวชนในการกำจัดขยะ โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ในชุมชน โครงการก่อสร้างรางระบายน้ำแบบฝาปิด โครงการซ่อมแซมรางระบายน้ำเสียในชุมชน

ผลจากการจัดทำการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 5 ประการ คือ

- 1.1) ดินเสื่อมโทรม/ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
- 1.2) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร
- 1.3) ราคาผลผลิตตกต่ำ/ราคาปัจจัยการผลิตสูง
- 1.5) พื้นที่ป่าไม้ลดลง
- 1.6) ปัญหาขยะ/สิ่งแวดล้อม

2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 4 ประการ คือ

- 2.1) การปรับปรุงบำรุงดิน
- 2.2) การบริหารจัดการน้ำ
- 2.3) รักษาเสถียรภาพราคาผลผลิต/ปัจจัยการผลิต
- 2.4) เพิ่มพื้นที่ป่าไม้
- 2.5) การจัดการขยะ พื้นที่ทิ้ง/กำจัดขยะ/การคัดแยกขยะ

3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 5 ประการ คือ

- 3.1) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน
- 3.2) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร
- 3.3) ราคาผลผลิตตกต่ำ/ปัจจัยการผลิตราคาสูง

3.4) พื้นที่ป่าไม้ลดลง

3.5) ไม่มีที่กักตักขยะ

4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 4 ประการ คือ

4.1) ผลผลิตต่ำ

4.2) ต้นทุนการผลิตสูง

4.3) หนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น

4.4) ปริมาณฝนน้อย ฝนไม่ตกตามฤดูกาล

4.5) ปัญหามลภาวะ

5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้

อดีต-ปัจจุบัน

ปัญหาเรื่องดินและขาดแคลนน้ำ

- การปรับปรุงบำรุงดิน
- การแก้ไขปัญหาการชะล้างพังทลาย
- สร้างแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร/อุปโภค/บริโภค
- เพิ่มพื้นที่ป่าไม้

ปัญหาเรื่องราคาผลผลิต/ราคาปัจจัย/สารเคมีปนเปื้อน

- ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน/ทฤษฎีใหม่
- เพิ่มช่องทางการตลาด
- ส่งเสริมการทำเกษตรด้วยสารอินทรีย์ชีวภาพ

ปัญหาเรื่องทรัพยากรป่าไม้ลดลง

- สร้างจิตสำนึกรักป่าไม้
- รณรงค์ปลูกต้นไม้

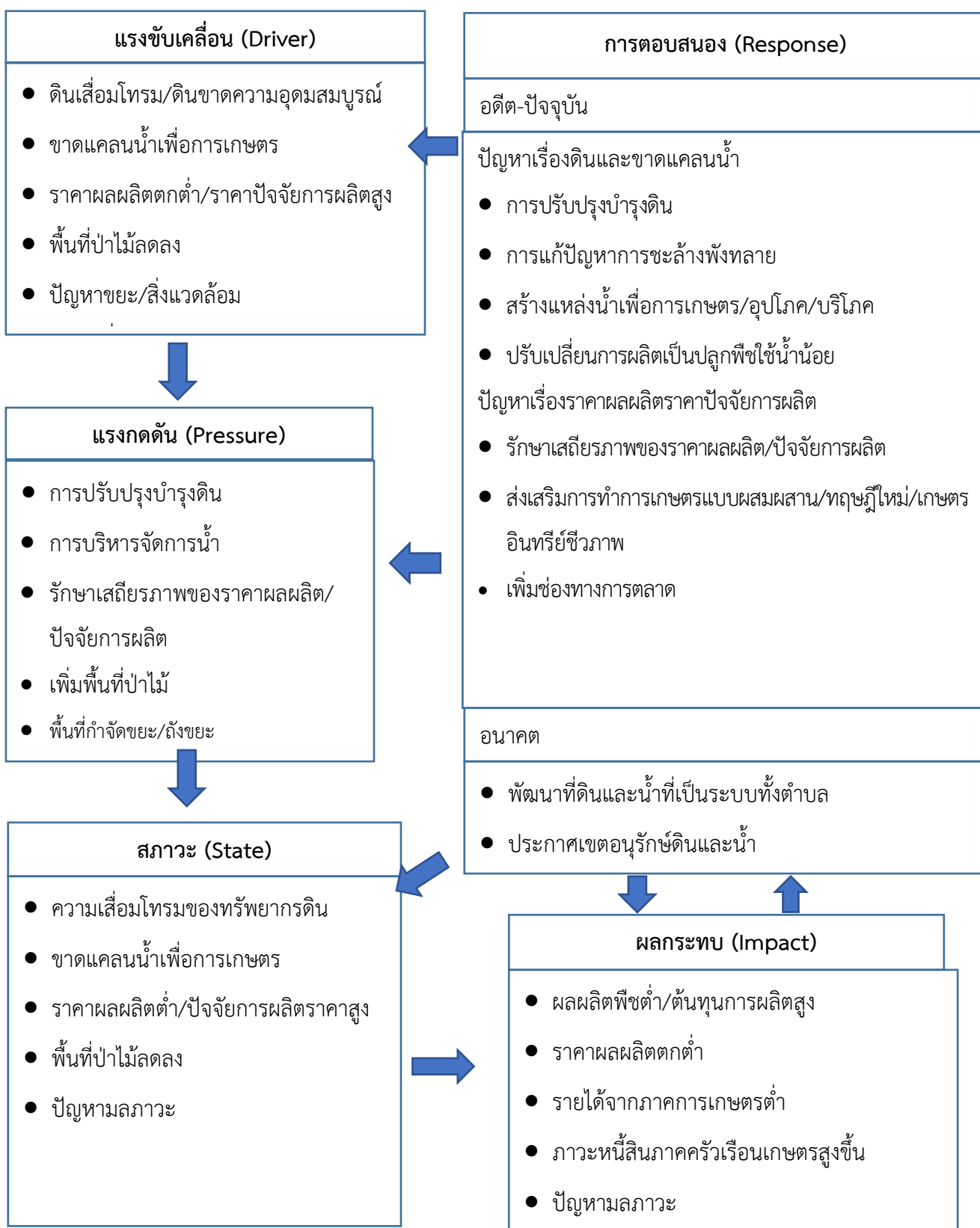
ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อม

- สร้างจิตสำนึกในการรักษาความสะอาด
- จัดหาแหล่งกำจัดขยะ
- จัดหาถังขยะ / คัดแยกขยะ

อนาคต

- พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล
- ประกาศเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ

ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-2

รูปที่ 4-2 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

4.3 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลกุสุมาลย์ อำเภอสว่างวีรกรรม จังหวัดหนองบัวลำภู มีการเพาะปลูกพืช ดังนี้

4.3.1 เขตทำนา

เกษตรกรจะปลูกข้าวนาปีในช่วงฤดูฝน โดยปลูกระหว่างเดือนพฤษภาคมและจะเก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ได้แก่ ข้าวขาวดอกมะลิ 105 ข้าวเจ้าพันธุ์ กข15 ข้าวเหนียวพันธุ์ กข.6 หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวเกษตรกรจะมีการปลูกพืชหลังนา ได้แก่ ข้าวโพดข้าวเหนียว พืชผักและพืชใช้น้ำน้อยอื่นๆ

4.3.2 เขตปลูกพืชไร่

เกษตรกรตำบลนาออกมีการปลูกพืชไร่ เช่น อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ซึ่งพืชไร่สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปีแต่ส่วนมากจะนิยมปลูกในช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤศจิกายน

4.3.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น

ไม้ยืนต้นที่นิยมปลูก ได้แก่ ยางพารา ยูคาลิปตัส ปาล์มน้ำมันและไม้เศรษฐกิจทางเลือก

4.3.4 เขตปลูกไม้ผล

ไม้ผลที่นิยมปลูก ได้แก่ มะม่วง กัลย ไม้ผลผสมดังรายละเอียด(รูปที่ 4-3)

เดือน \ ชนิดพืช	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าวนาปี												
พืชผักผสม												
พืชไร่												
ไม้ยืนต้น												
ไม้ผล												

รูปที่ 4-3 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบันตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 ทรัพยากรดิน

จากการสำรวจทรัพยากรดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู โดยกองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน พบว่ามีดิน 7 ชุดดิน และมี 9 ชุดดินคล้าย โดยมีการประเมินคุณภาพที่ดิน ดังรายละเอียดในตารางที่ 5-1

5.2 ประเภทการใช้ที่ดิน

ประเภทการใช้ที่ดิน ประกอบด้วย พืชเศรษฐกิจหลัก ที่ปลูกอยู่ในปัจจุบันของตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู มี 9 ชนิด ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ยางพารา ปาล์ม น้ำมัน มะม่วง กัญชง สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

5.3 การประเมินคุณภาพที่ดิน

จากการใช้คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน สำหรับการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลและระดับจังหวัด (บัณฑิต ต้นศิริและคาร์ณ ไทรพิท, 2542) ประเมินคุณภาพที่ดิน ได้จำแนกชั้นความเหมาะสมทางกายภาพและข้อจำกัดของประเภทการใช้ที่ดิน ดังนี้

ข้าว

ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Chp-clA, Cpa-fl-lA และ Cpa-fsi-silA มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ (m) และมีข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Th-fsi-sicLA

ชั้นที่มีความเหมาะสมเล็กน้อย (S3)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Pu-mw,fl-slB/csub, Smi-slB ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ได้แก่หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-slA/csub, Kmr-hb-col-slB/csub, Kmr-hb,fl-slB/csub, Pho-slB และ Pu-mw,fl-slB/csub ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-slA/csub, Kmr-hb-col-slB/csub, Kmr-hb,fl-slB/csub, Pho-slB และ Pu-mw,fl-slB/csub

ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (N)

ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kg-tks-lsC, Nbd-slB และ Nu-lsB

อ้อยโรงงาน

ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) และข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-slA/csub, Kmr-col-slB/csub คือ มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) , ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของอ็อกซิเจนต่อรากพืช (o), ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) และข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub และ Kmr-hb,fl-slB/csub มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) , ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของอ็อกซิเจนต่อรากพืช (o), และข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Pho-slB

ชั้นที่มีความเหมาะสมเล็กน้อย (S3)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของอ็อกซิเจนต่อรากพืช (o) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA, Cpa-fl-lA, Cpa-fsi-slA และ Th-fsi-siclA มีข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kg-tks-lsC, Nbd-slB, Pu-mw,fl-slB/csub และ Smi-slB มีข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Nbd-slB และ Smi-slB

ยางพารา

ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) และข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kmr-col-slA/csub, Kmr-col-slB/csub และ Nu-lsB มีข้อจำกัดเนื่องจากความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) , ข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) และข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsC lsB มี ข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดด้านเป็นประโยชน์ของอ็อกซิเจนต่อรากพืช (o), ข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) และข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) ได้แก่หน่วยแผนที่ดิน Pho-slB และ Pu-mw,fl-slB/csub มี ข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m), ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n)

ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของอ็อกซิเจนต่อรากพืช (o), ข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) ข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร(s) และข้อจำกัดของดินเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub และ Kmr-hb,fl-slB/csub

ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (N)

ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA, Cpa-fl-lA, Cpa-fsi-silA, Nbd-slB, Smi-slB และ Th-fsi-siclA

มันสำปะหลัง

ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดเรื่องความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kmr-col-slA/csub, Kmr-col-slB/csub มีข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) มีข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของอ็อกซิเจนต่อรากพืช (o) มีข้อจำกัดเรื่องความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) และข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub, Kmr-hb,fl-slB/csub, Pho-slB และ Pu-mw,fl-slB/csub มีข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดเรื่องความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) และข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Nu-lsB มีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ข้อจำกัดด้านสภาวะการเขตกรรม (k) ข้อจำกัดด้านความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดเรื่องความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) และข้อจำกัดของดินเนื่องจากศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsC

ชั้นที่มีความเหมาะสมน้อย (S3)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านปริมาณน้ำฝน (r) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Nbd-slB

ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (N)

ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA, Cpa-fl-lA, Cpa-fsi-silA, Smi-slB และ Th-fsi-siclA

ปาล์มน้ำมัน

ชั้นที่มีความเหมาะสมน้อย (S3)

พบว่าคุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kg-tks-lsC, Kmr-col-slA/csub, Kmr-col-slB/csub, Nu-lsB, Pho-slB และ Pu-mw,fl-slB/csub มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m) และข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub และ Kmr-hb,fl-slB/csub

ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (N)

ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA, Cpa-fl-lA, Cpa-fsi-silA, Nbd-slB, Smi-slB และ Th-fsi-siclA

ยูคาลิปตัส

ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)

พบว่า คุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-slA/csub และ Kmr-col-slB/csub มีข้อจำกัดด้านความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) ข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub, Kmr-hb,fl-slB/csub, Pho-slB และ Pu-mw,fl-slB/csub มีข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) และข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Nu-lsB

ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (N)

ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA, Cpa-fl-lA, Cpa-fsi-silA, Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kg-tks-lsC, Nbd-slB, Smi-slB และ Th-fsi-siclA

มะม่วง

ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2)

พบว่า คุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) ข้อจำกัดด้านสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช (r) และข้อจำกัดเรื่องความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (s) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-col-slA/csub , Kmr-col-slB/csub และ Pho-slB

ชั้นที่มีความเหมาะสมน้อย (S3)

พบว่า คุณภาพที่ดินที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและผลผลิตของพืช คือ มีข้อจำกัดด้านความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kg-lsB, Kg-tks-lsB, Kg-tks-lsC, Nu-lsB และ Pu-mw,fl-slB/csub มีข้อจำกัดด้านความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m) ข้อจำกัดเนื่องจากสารพิษ (z) ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Kmr-hb,col-slB/csub และ Kmr-hb,fl-slB/csub

ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (N)

ได้แก่ หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA, Cpa-fl-lA, Cpa-fsi-silA, Nbd-slB, Smi-slB และ Th-fsi-siclA

ตารางที่ 5-1 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของหน่วยแผนที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วยแผนที่ดิน	ข้าว	อ้อยโรงงาน	มันสำปะหลัง	ยูคาลิปตัส	ยางพารา	ปาล์มน้ำมัน	มะม่วง
Cpa-clA	S2mns	S3o	N	N	N	N	N
Cpa-fl-lA	S2mns	S3o	N	N	N	N	N
Cpa-fsi-silA	S2mns	S3o	N	N	N	N	N
Kg-lsB	N	S3n	S2ns	N	S2mnrs	S3m	S3n
Kg-tks-lsB	N	S3n	S2ns	N	S2mnrs	S3m	S3n
Kg-tks-lsC	N	S3n	S2eknsw	N	S2emnrs	S3m	S3n
Kmr-col-slA/csub	S3os	S2mns	S2ns	S2r	S2mnrs	S3m	S2nrs
Kmr-col-slB/csub	N	S2mns	S2ns	S2r	S3mnrs	S3m	S2nrs
Kmr-hb-col-slB/csub	S3os	S2mnosz	S2nosz	S2orz	S2mnorsz	S3mz	S3z
Kmr-hb,fl-slB/csub	S3nos	S2mnosz	S2nosz	S2orz	S2mnorz	S3mz	S3z
Nbd-slB	N	S3nr	S3r	N	S3m	N	N
Nu-lsB	N	S3n	S2nsz	S2rz	S3m	S3m	S3n
Pho-slB	S3os	S2mnos	S2nosz	S2orz	S2mnors	S3m	S2hrs
Pu-mw,fl-slB/csub	S3nos	S3n	S2nosz	S2orz	S2mnors	S3m	S3n
Smi-slB	S3ns	S3nr	N	N	N	N	N
Th-fsi-siclA	S2mz	S3o	N	N	N	N	N

หมายเหตุ: 1) สมบัติดินจากตารางที่ 3-4

2) คำอธิบาย r = สภาวะการหยั่งลึกของราก

m = ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช

e = ข้อจำกัดของดินเนื่องจากความเสียหายจากการกัดกร่อน

w = ข้อจำกัดของดินเนื่องจากศักยภาพการใช้เครื่องจักร

o = ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจน

k = สภาวะการเขตกรรม

n = ความจุในการดูดยึดธาตุอาหาร

s = ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร

z = ข้อจำกัดของดินเนื่องจากสารพิษ

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 ปรัชญาในการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบล

ในการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลฉบับนี้ได้ใช้ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”¹ เป็นหลัก โดยมีรายละเอียดดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

6.2 นโยบายแห่งรัฐในการกำหนดแผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ตารางที่ 6-1 นโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับแผนการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน

อำเภอศรีบุญเรือง

จังหวัดหนองบัวลำภู

ลำดับที่	กฎหมาย/ยุทธศาสตร์/ แผนการปฏิบัติ/แผนแม่บท	รายละเอียด
1	รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย	มาตรา 72 (1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทยเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

¹ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550: 6-7) ได้หมายความว่า “ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปใช้และเผยแพร่ได้ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป

	พ.ศ. 2560 ²	
2	ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ³	ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม
3	คำแถลงนโยบายของ คณะรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภา วันที่ 25 กรกฎาคม 2562	<u>นโยบายหลัก</u> 5. การพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของไทย 5.3 พัฒนาภาคเกษตร 5.3.2 ลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่เหมาะสมและไม่ก่อให้เกิดภาระทางการเงินการคลังของภาครัฐ 5.3.4 ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตร 5.3.5 ดูแลเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ในที่ดินทำกิน แหล่งเงินทุน โครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยการผลิตต่างๆ 10. การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างการเติบโตอย่างยั่งยืน 10.2 ปรับปรุงระบบที่ดินทำกินและลดความเหลื่อมล้ำด้านการถือครองที่ดิน 10.3 ส่งเสริมการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ แหล่งน้ำชุมชน และทะเล
		<u>นโยบายเร่งด่วน</u> 4. การให้ความช่วยเหลือเกษตรกรและพัฒนานวัตกรรม
4	แผนการปฏิรูปประเทศด้าน ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ⁴	ประเด็นย่อยที่ 2.1 จัดทำแผนการใช้ที่ดินของชาติทั้งระบบให้สอดคล้องและเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศประเด็นย่อยที่ 2.2 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 6-1 (ต่อ)

ลำดับที่	กฎหมาย/ยุทธศาสตร์/ แผนการปฏิบัติ/แผนแม่บท	รายละเอียด
5	แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564)	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและแข่งขันได้อย่าง ยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 4 การเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่าง

² ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอน 40 ก หน้า 18 ลงวันที่ 6 เมษายน 2560

³ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135 ตอน 82 ก หน้า 8 วันที่ 13 ตุลาคม 2561

⁴ ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 135 ตอน 24 ก หน้า 98. 102-103 ลงวันที่ 6 เมษายน 2561 (เล่มที่ 4)

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียณ อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

		ยั่งยืน
6	นโยบายและแผนการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดินของประเทศ (พ.ศ. 2560-2579)	ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการใช้ที่ดินและทรัพยากรดินเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการบริหารจัดการที่ดินและทรัพยากรดิน
7	ยุทธศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ยุทธศาสตร์ที่ 1 การบริหารจัดการน้ำเพื่อการผลิตการเกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาที่ดินเพื่อการผลิตการเกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 3 การใช้หลักพอเพียงประยุกต์กับการผลิตการเกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 4 การยกระดับการแปรรูปข้าวหอมมะลิ ยุทธศาสตร์ที่ 5 การยกระดับการแปรรูปข้าวเหนียว ยุทธศาสตร์ที่ 6 การขับเคลื่อนขีดความสามารถเพื่อเพิ่มผลิตภาพการเกษตรในพื้นที่ลุ่มน้ำที่มีศักยภาพ ยุทธศาสตร์ที่ 7 การยกระดับการผลิตอ้อย ยุทธศาสตร์ที่ 8 การยกระดับการผลิตมันสำปะหลัง ยุทธศาสตร์ที่ 9 การแปรรูปยางพารา ยุทธศาสตร์ที่ 10 การผลิตโคเนื้อ ยุทธศาสตร์ที่ 11 การผลิตโคนม และผลิตภัณฑ์นม ยุทธศาสตร์ที่ 12 การส่งเสริมสมรรถนะและเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกร และกลุ่มสถาบันการเกษตร ยุทธศาสตร์ที่ 13 การใช้นวัตกรรมเพื่อพัฒนาการแปรรูปและการตลาดเพื่อสร้างความแตกต่างของผลิตภัณฑ์
8	แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ประเด็นการพัฒนาที่ 3 การสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มประสิทธิภาพการ 1 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตรเพื่อสนับสนุนเกษตรกร ประมง และปศุสัตว์ ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน 2 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิต แปรรูปผลผลิต ทางการเกษตร ส่งเสริมการตลาดและยกระดับภาคการเกษตรสู่ การเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์
9	แผนพัฒนาจังหวัดหนองบัวลำภู (พ.ศ. 2561-2565)	ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสู่ความยั่งยืน
10	แผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565)	ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

6.3 การกำหนดเขตการใช้ที่ดิน

การวางแผนการใช้ที่ดินเป็นกระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อใช้ตัดสินใจในการกำหนดรูปแบบหรือกิจกรรมการใช้ที่ดินที่เหมาะสมไว้ล่วงหน้า โดยมีพื้นฐานจากศักยภาพการใช้ประโยชน์ของทรัพยากรดินตามธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจและสังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีการใช้ที่ดิน อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุด การวางแผนการใช้ที่ดินมิได้สิ้นสุดลงในขั้นตอนการตัดสินใจ ว่าที่ดินจะทำอะไรดีที่สุด แต่จะต้องรวมถึงการจัดทำมาตรการทุกด้านในการใช้ที่ดินเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการใช้ที่ดินนั้น จำเป็นต้องระบุถึงมาตรการ กิจกรรม โครงการ แผนงาน และนโยบายที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้บรรลุถึงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล เป็นการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ตลอดจนสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดการใช้พื้นที่อย่างเป็นระบบ เป็นการตัดสินใจในการใช้พื้นที่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามความต้องการของชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการที่จะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เป็นที่ยอมรับ โดยมีความมุ่งหมายให้การใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นนั้น ตอบสนองความต้องการของชุมชนมากที่สุด การกำหนดเขตการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน ไข้อยุทธศาสตร์จังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ. 2562 เป็นแนวทาง ซึ่งยุทธศาสตร์จังหวัดหนองบัวลำภู พ.ศ. 2562 ได้เชื่อมโยง กับนโยบายรัฐบาล แผนบริหารราชการแผ่นดิน ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แผนปฏิรูปประเทศ รวมทั้งแผนพัฒนา รายสาขาต่างๆ หรือแผนเฉพาะด้าน เช่น แผนพัฒนาการเกษตร แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

6.4 เขตการใช้ที่ดิน

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอเมืองศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู ได้กำหนดออกเป็น 6 เขต ได้แก่ เขตพื้นที่ป่าไม้ เขตพื้นที่เกษตรกรรม เขตป่าไม้นอกเขตป่าตามกฎหมาย เขตพื้นที่เบ็ดเตล็ด เขตพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง และพื้นที่แหล่งน้ำ รายละเอียดดังตารางที่ 6-2 และรูปที่ 6-1

ตารางที่ 6-2 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตพื้นที่ป่าไม้	710	1.89
1.1. เขตป่าไม้เศรษฐกิจ	405	1.08
1.2. เขตป่าไม้ถาวร	304	0.81

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

2. เขตพื้นที่เกษตรกรรม	31,726	84.70
2.1 เขตทำนา	5,385	14.38
2.1.1 เขตนาลุ่ม	3,186	8.51
2.1.2 เขตนาดอน	2,199	5.87
2.2 เขตปลูกพืชไร่	25,582	60.29
2.3.1 เขตปลูกอ้อยโรงงาน	21,951	58.60
2.3.3 เขตปลูกมันสำปะหลัง	248	1.49
2.3 เขตปลูกไม้เศรษฐกิจยืนต้น	558	1.49
2.3.1 เขตปลูกไม้สัก	50	0.13
2.3.2 เขตปลูกยูคาลิปตัส	485	1.29
2.3.3 เขตปลูกไม้เศรษฐกิจทางเลือก	23	0.06
2.4 เขตยางพารา	3,366	8.99
2.5 เขตปาล์มน้ำมัน	187	0.50
2.6 เขตปลูกไม้ผล	16	0.04
2.6.1 เขตปลูกกล้วย	3	0.01
2.6.2 เขตปลูกมะม่วง	12	0.03
2.10 เขตเลี้ยงปลา	15	0.04
3. เขตป่าไม้นอกเขตป่าตามกฎหมาย	1,633	4.36
3.1 เขตคงสภาพป่าไม้	1,283	3.43
3.2 เขตฟื้นฟูสภาพป่าไม้	350	0.93
4. เขตพื้นที่เบ็ดเตล็ด	1,198	3.20
4.1 ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	1,160	3.10
4.2 พื้นที่ถม	30	0.08
4.3 พื้นที่ลุ่ม	8	0.02
5. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,130	3.02
4.1 เขตชุมชนชนบท	679	1.81
4.2 สถานที่ราชการและสถาบันต่างๆ	327	0.87
4.3 ถนน	124	0.33
รวม	37,458	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

6.4.1 เขตป่าไม้

มีเนื้อที่ 710 ไร่ หรือร้อยละ 1.89 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่เขตป่าไม้เศรษฐกิจและป่าไม้ถาวร

6.4.2 เขตเกษตรกรรม

มีเนื้อที่ 31,726 ไร่ หรือร้อยละ 84.70 ของเนื้อที่ตำบล แบ่งออกเป็น 7 เขต ดังนี้

1) เขตนาข้าว มีเนื้อที่ 5,385 ไร่ หรือร้อยละ 14.38 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

- ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- ขาดแคลนน้ำ เนื่องจากฝนทิ้งช่วง
- น้ำท่วมในช่วงที่ฝนตกชุก

การจัดการที่ดินในอนาคต

- ปรับปรุงบำรุงดิน โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุ เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดิน เพิ่มการอุ้มน้ำของดินและเพิ่มธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ควบคู่กับปุ๋ยวิทยาศาสตร์ตามค่าวิเคราะห์ดินในอัตราส่วนที่เหมาะสม

- พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- ขุดลอกแหล่งน้ำให้มีการกักเก็บน้ำได้ดีขึ้น
- พัฒนาระบบส่งน้ำ และการระบายน้ำออกจากพื้นที่นา ช่วงที่ฝนตกชุก
- การปลูกพืชหลังนาเพื่อเป็นรายได้เสริม เช่น ถั่วเหลือง ปอเทืองและปลูกพืชผัก

ปลอดภัย

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุ และธาตุอาหารในดิน โดยการใส่ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด

- ถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมกรมพัฒนาที่ดินในการผลิต และใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ย

ชีวภาพ

- ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดและรณรงค์การไถกลบตอซัง
- สนับสนุนโครงการจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ
- สนับสนุนการสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็ก และบ่อน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ

1) กรมการข้าว สนับสนุนเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีเรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว การป้องกันและกำจัดโรคแมลงของข้าว

- 2) กรมทรัพยากรน้ำบาดาล สนับสนุนเรื่องเจาะบ่อบาดาล
- 3) พลังงานจังหวัด สนับสนุนเรื่องระบบส่งน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์)
- 4) องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น สนับสนุนเรื่องการก่อสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อ

การเกษตร

2) เขตปลูกพืชไร่

มีเนื้อที่ 22,199 ไร่ หรือร้อยละ 59.26 ของเนื้อที่ตำบล เกษตรกรทำการปลูกพืชไร่ ในพื้นที่ดอนที่ดินมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทรายมีการระบายน้ำค่อนข้างดี

ปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

- ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- ส่วนใหญ่ดินค่อนข้างเป็นกรด
- การชะล้างพังทลายของหน้าดิน
- ขาดแคลนน้ำ เนื่องจากฝนทิ้งช่วง

การจัดการที่ดินในอนาคต

- ปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยชีวภาพ ควบคู่กับปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ตามค่าวิเคราะห์ดินในอัตราส่วนที่เหมาะสม
- ปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินโดยวิธีกลและวิธีพืช
- พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน/เกษตรทฤษฎีใหม่ สนับสนุน/ให้ความรู้เรื่องพืชทางเลือกโดยนำระบบเกษตรกรรมยั่งยืนมาปรับใช้ จะช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลดจำนวนโรคและแมลงศัตรูพืชให้น้อยลง และลดการชะล้างพังทลายของดิน

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมกรมพัฒนาที่ดินในการผลิต การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพ

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ปูนโดโลไมท์เพื่อปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- สนับสนุนการสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งวิธีกลและวิธีพืช
- สนับสนุนการขุดบ่อน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ

1) กรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนพันธุ์พืชไร่ที่ให้ผลผลิตสูง รวมทั้งเทคโนโลยีในการผลิต

2) กรมชลประทาน สนับสนุนการขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ และคลองส่งน้ำ

3) กรมวิชาการเกษตร สนับสนุนเรื่องการถ่ายทอดเทคโนโลยีในการป้องกันและกำจัดโรคแมลงและศัตรูพืช

3) เขตปลูกไม้เศรษฐกิจยืนต้น

มีเนื้อที่ 558 ไร่ หรือร้อยละ 1.49 ของเนื้อที่ตำบล สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำค่อนข้างดี

ปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

- ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- ส่วนใหญ่ดินค่อนข้างเป็นกรด
- การชะล้างพังทลายของหน้าดิน
- ขาดแคลนน้ำ เนื่องจากฝนทิ้งช่วง

การจัดการที่ดินในอนาคต

- ปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยชีวภาพ ควบคู่กับปุ๋ยวิทยาศาสตร์ ตามค่าวิเคราะห์ดินในอัตราส่วนที่เหมาะสม

- ปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน
- พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร
- ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน/เกษตรทฤษฎีใหม่ สนับสนุน/ให้ความรู้เรื่องพืช

ทางเลือกโดยนำระบบเกษตรกรรมยั่งยืนมาปรับใช้ จะช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ลดจำนวนโรคและแมลงศัตรูพืชให้น้อยลง และลดการชะล้างพังทลายของดิน

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน โดยการใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีนวัตกรรมกรมพัฒนาที่ดินในการผลิต การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ย

ชีวภาพ

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ปูนโดโลไมท์เพื่อปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- สนับสนุนการสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ทั้งวิธีพืชและวิธีกล
- สนับสนุนการขุดบ่อน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ

- 1) กรมป่าไม้ สนับสนุนพันธุ์ไม้ยืนต้น รวมทั้งความรู้ในการปลูกและดูแลรักษา

2) กรมชลประทาน สนับสนุนการขุดลอกแหล่งน้ำธรรมชาติ และคลองส่งน้ำ

4) เขตยางพารา

มีเนื้อที่ 3,366 ไร่ หรือร้อยละ 8.99 ของเนื้อที่ตำบล สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำค่อนข้างดี

ปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

- ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- ดินค่อนข้างเป็นกรด
- มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินสูงในพื้นที่ลาดชัน

การจัดการที่ดินในอนาคต

- ปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี
- ปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีให้ถูกต้องตามลักษณะดิน

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ปูนโดโลไมท์ เพื่อปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ

กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ

1. การยางแห่งประเทศไทย ส่งเสริมและอบรมเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยี ในการปลูกยางพาราคุณภาพดี และให้ผลผลิตสูง
  2. กรมส่งเสริมการเกษตร อบรมให้ความรู้การปลูกและดูแลรักษา
- อนึ่งหากเกษตรกรต้องการจะปรับเปลี่ยนยางพาราไปปลูกพืชชนิดอื่น ได้จัดทำทางเลือกไว้ให้ดังภาคผนวก 2

5) เขตปลูกปาล์มน้ำมัน

มีเนื้อที่ 187 ไร่ หรือร้อยละ 0.50 ของเนื้อที่ตำบล สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำค่อนข้างดี

ปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

- ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- ดินค่อนข้างเป็นกรด
- มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินสูงในพื้นที่ลาดชัน

การจัดการที่ดินในอนาคต

- ปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี
- ปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีให้ถูกต้องตามลักษณะดิน

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ปูนโดโลไมท์ เพื่อปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ

กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ

1. กรมวิชาการเกษตร อบรมให้ความรู้เรื่องการคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ การปลูกและดูแลรักษา

2. กรมส่งเสริมการเกษตร อบรมให้ความรู้การปลูกและดูแลรักษา สนับสนุนต้นพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

อนึ่งหากเกษตรกรต้องการจะปรับเปลี่ยนยางพาราไปปลูกพืชชนิดอื่น ได้จัดทำทางเลือกไว้ให้ดังภาคผนวก 2

6) เขตปลูกไม้ผล

มีเนื้อที่ 16 ไร่ หรือร้อยละ 0.04 ของเนื้อที่ตำบล สภาพพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ ลักษณะดินเป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำค่อนข้างดี

ปัญหาการใช้ที่ดินในปัจจุบัน

- ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ
- ดินค่อนข้างเป็นกรด
- มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินสูงในพื้นที่ลาดชัน

การจัดการที่ดินในอนาคต

- ปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมี
- ปรับปรุงความเป็นกรดของดิน
- ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

- ส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีให้ถูกต้องตามลักษณะดิน

- ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ปูนโดโลไมท์ เพื่อปรับปรุงความเป็นกรดของดิน

- ส่งเสริมและสนับสนุนมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ

กิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นๆ

1. กรมส่งเสริมการเกษตร อบรมให้ความรู้การปลูกและดูแลรักษา สนับสนุนต้นพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง

2. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาการผลิตพันธุ์พืชเพาะเลี้ยงจังหวัดอุดรธานี อบรมให้ความรู้การปลูกและดูแลรักษา สนับสนุนต้นพันธุ์ดีที่ให้ผลผลิตสูง

7) เขตเลี้ยงปลา มีเนื้อที่ 15 ไร่หรือร้อยละ 0.04 ของเนื้อที่ตำบล ส่วนใหญ่เป็นปลากินพืช

การจัดการที่ดินในอนาคต

- จัดทำแหล่งน้ำเพื่อใช้ในการเพาะเลี้ยงปลาและปลูกไม้ยืนต้นไว้เป็นร่มเงา จัดทำโครงการส่งเสริมด้านประมงให้ความรู้เรื่องการเลี้ยง การดูแล การให้อาหารเสริม การเพาะพันธุ์ปลาและการควบคุมโรค เป็นต้น

- ควบคุมคุณภาพน้ำไม่ให้เน่าเสียและส่งผลกระทบต่อชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง โดยทำบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนที่จะระบายสู่น้ำลำคลอง

6.4.3 เขตป่าไม้นอกเขตป่าตามกฎหมาย

เป็นพื้นที่ที่มีสภาพเป็นป่าไม้ มีเนื้อที่ 1,633 ไร่หรือร้อยละ 4.36 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ เขตคงสภาพป่าไม้และเขตฟื้นฟูสภาพป่าไม้

6.4.4 เขตพื้นที่เบ็ดเตล็ด

มีเนื้อที่ 1,198 ไร่ หรือร้อยละ 3.20 ของพื้นที่ตำบล ได้แก่ พุ่มหญ้าหรือไม้ละเมาะ พื้นที่ถม พื้นที่ลุ่ม

6.4.5 เขตพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง

พื้นที่ชุมชนที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดินนี้ เป็นชุมชนที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน หากมีการขยายตัวในอนาคต ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 มีเนื้อที่ 1,130 ไร่ หรือร้อยละ 3.02 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วยเขตชุมชนชนบท เขตถนน และเขตสถานที่ราชการ

กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินที่จะดำเนินการ

สนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ถ่ายทอดความรู้งานการพัฒนาที่ดินสู่ชุมชน

กิจกรรมของส่วนราชการอื่นที่ขอรับการสนับสนุนได้แก่

1) กรมพัฒนาชุมชน สนับสนุนเรื่องการพัฒนาลิ้นค้าชุมชน
2) กรมการปกครองท้องถิ่น สนับสนุนเรื่องการให้เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมการรวมกลุ่มผลิตสินค้าชุมชน

3) กรมส่งเสริมการเกษตร สนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน

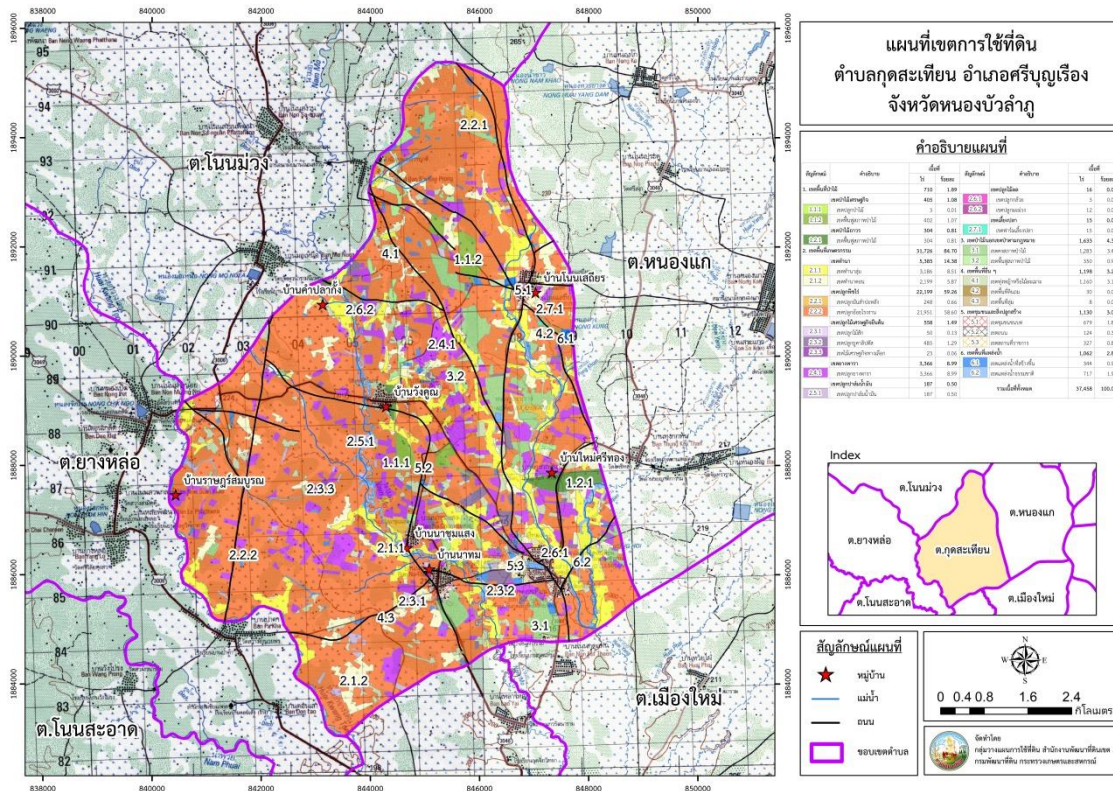

6.4.6 เขตพื้นที่แหล่งน้ำ

มีเนื้อที่ 1,062 ไร่ หรือร้อยละ 2.83 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นและเขตแหล่งน้ำธรรมชาติ ใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านเก็บกักน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และใช้ในด้านเกษตรกรรม ตลอดจนเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติและแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำของชุมชน

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ

ควรดูแลรักษาแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นและแหล่งน้ำธรรมชาติไม่ให้เสื่อมโทรมทั้งด้านคุณภาพของน้ำและการกักเก็บน้ำ ไม่ปล่อยให้ลำน้ำตื้นเขินและถูกบุกรุก หมั่นขุดลอกคูคลอง ทำความสะอาดไม่ให้มีวัชพืชน้ำ ไม่ทิ้งขยะหรือปล่อยน้ำเสียลงในแหล่งน้ำ เร่งรัดพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กให้กระจายพื้นที่ เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภคและการเพาะปลูกพืชในช่วงขาดน้ำ

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลฤๅษะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

6.5 ระบบการปลูกพืชตามแผนการใช้ที่ดิน

เดือน \ ชนิดพืช	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าว	ปุ๋ยพืชสด				ข้าวดอกมะลิ 105, กข 15, กข 6							
พืชไร่	อ้อย											
	มันสำปะหลัง											
	ข้าวโพดข้าวเหนียว				ปุ๋ยพืชสด							
ไม้ยืนต้น	ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ยูคาลิปตัส สัก											
ไม้ผล	มะม่วง กล้วย											

รูปที่ 6-2 ระบบการปลูกพืชตามแผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

6.6 การจัดการความเสี่ยง

จากระบบการปลูกพืช เกษตรกรอาจมีความเสี่ยงในผลิต เนื่องจากปัญหาน้ำในการทำ การเกษตรไม่เพียงพอ สภาวะแล้ง ฝนทิ้งช่วง ปัญหาต้นทุนการผลิตจากการปรับปรุงดินที่ขาดความ อุดมสมบูรณ์ ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่มีข้อเสนอจากชุมชนในพื้นที่ตำบล นากอก ดังนี้

กรณีเกษตรกรขาดแคลนน้ำในการทำเกษตร พิจารณาดำเนินการพัฒนาแหล่งน้ำขนาด เล็กในพื้นที่ สนับสนุนแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน ขอความร่วมมือจากกรมทรัพยากรน้ำ บาดาลและพลังงานจังหวัดในการสนับสนุนน้ำบาดาลและระบบกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ (Solar cell) รวมทั้งการปรับปรุงประสิทธิภาพแหล่งน้ำธรรมชาติให้มีการกักเก็บน้ำได้ดีขึ้น

กรณีเกษตรกรทำนาดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำต้องใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก มีโรครวมลงทำลาย ควรมีการปลูกพืชหมุนเวียนโดยปลูกพืชหลังนาเป็นพืชตระกูลถั่ว หรือพืชปุ๋ยสดเพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุใน ดิน

การปลูกพืชตระกูลถั่วหรือพืชปุ๋ยสดจะได้ประโยชน์ 2 อย่างคือ

1. เป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุในดินทำให้ดินร่วนซุย ดูดซับน้ำได้ดีขึ้น ดูดซับปุ๋ยเคมีได้มากขึ้น

2. หากสามารถเก็บเมล็ดพันธุ์จำหน่าย โดยกรมพัฒนาที่ดินมีงบประมาณรับซื้อคืน จะเป็นการเพิ่มรายได้แก่เกษตรกร และถึงแม้ว่าจะไม่สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ขายได้ แต่เกษตรกรจะได้ที่ดินทำ กินที่มีคุณภาพสูงขึ้นจากอินทรีย์วัตถุในพืชตระกูลถั่วและพืชปุ๋ยสดเมื่อมีการไถกลบลงไปดิน

กรณีเกษตรกรมีความประสงค์จะปรับเปลี่ยนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวไปเป็นเกษตรผสมผสานหรือ พืชทางเลือกอื่น พิจารณาวิเคราะห์ดินตามความเหมาะสม เพิ่มธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์สำหรับพืช โดยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับการใส่ปุ๋ยวิทยาศาสตร์ตามค่าวิเคราะห์ดินในอัตราส่วนที่เหมาะสม เพื่อ เป็นการเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการผลิต

กรณีเกษตรกรประสบปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ ส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจในการ ต่อรองราคา และซื้อปัจจัยการผลิตราคาต่ำกว่าท้องตลาดเพื่อลดต้นทุนในการผลิต

บทที่ 7

การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียณ อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู แล้วจะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่างๆ ที่จะดำเนินการใน ปีงบประมาณ 2565 - 2568

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลนากอกไปเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลกุดสะเทียณ เพื่อมีมติให้ความร่วมมือกับกรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่างๆ ที่กำหนดไว้ในแผน

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินหนองบัวลำภู เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.2 ตัวชี้วัด

กิจกรรมที่กรมพัฒนาที่ดินจะดำเนินการในตำบลกุดสะเทียณ อำเภอสรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน โครงการ ดังนี้

- 1) การบริหารจัดการน้ำ
- 2) การปรับปรุงบำรุงดิน
- 3) ฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
- 4) โครงการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเพื่อบริหารจัดการ

พื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri - Map)

7.3 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2565

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับบริหารจัดการ ให้ดำเนินการ

เขตพื้นที่เกษตรกรรม

1) เขตทำนา มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้

- 1.1) การปรับปรุงบำรุงดิน
  - 1.1.1) การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
  - 1.1.2) การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
  - 1.1.3) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
  - 1.1.4) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
  - 1.1.5) การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์

- 1.1.6) การรณรงค์โกลบตอซัง
- 1.1.7) การจัดหาปุ๋ยโดโลไมท์
- 1.1.8) การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินกรด
- 1.2) การบริหารจัดการน้ำ
  - 1.2.1) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - 1.2.2) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
  - 1.2.3) การก่อสร้างระบบส่งน้ำ
- 1.3) การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
  - 1.3.1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - 1.3.2) โครงการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสมเพื่อบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri - Map)

2) เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้

- 2.1) การปรับปรุงบำรุงดิน
  - 2.1.1) การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
  - 2.1.2) การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
  - 2.1.3) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
  - 2.1.4) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
  - 2.1.5) การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์
  - 2.1.6) การจัดหาปุ๋ยโดโลไมท์
  - 2.1.7) การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินกรด
- 2.2) การบริหารจัดการน้ำ
  - 2.2.1) การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - 2.2.2) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน
  - 2.2.3) การก่อสร้างระบบส่งน้ำ
- 2.3) การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน
  - 2.3.1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
  - 2.3.2) การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว

3) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีแผนงาน/โครงการ ดังนี้

- 3.1) การบริหารจัดการน้ำ
  - 3.1.1) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

(ตารางที่ 7-1)

7.4 กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น

7.4.1 เขตพื้นที่เกษตรกรรม

1) เขตทำนา มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้

1.1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชหลังนาและหาตลาดรองรับ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด)

1.2) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (กรมการข้าว)

1.3) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการปลูกข้าวครบวงจร (กรมการข้าว, กรมส่งเสริมการเกษตร)

2) เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้

2.1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด)

2.2) การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (กรมวิชาการเกษตร)

2.3) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้การทำการเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร)

2.4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาลและระบบการกระจายน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์ (โซลาร์เซลล์) (หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา/กรมทรัพยากรน้ำบาดาล/พลังงานจังหวัด)

3) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้ ส่งเสริม/สนับสนุนองค์ความรู้ พันธุ์สัตว์ พันธุ์ปลา (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด, สำนักงานประมงจังหวัด)

7.4.2 พื้นที่แหล่งน้ำ มีกิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น ดังนี้ สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานหนองบัวลำภู)

(ตารางที่ 7-2)

7.5 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบลนาออก เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม 2564 ได้มีความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ดำเนินการดังนี้

ปัญหาของตำบลนาออกในภาพรวมจะสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 2 ประการคือ (1) ปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน (2) ปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหารองลงมา คือ ปัญหาทรัพยากรป่าไม้ลดลง ปัญหามลภาวะจากขยะ ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของดินนั้นจะรวมถึง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นเวลานานโครงสร้างของดินมีการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ที่มีการไถพรวนด้วยเครื่องจักรกลติดต่อกันเป็นเวลานานทำให้ดินแน่นตัว น้ำในดินและอากาศในดินที่เคยมีอยู่สูญหายไป ส่วนธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกันเนื่องจากพืชนำไปใช้การสลายตัวตามธรรมชาติ

ในกรณีของการขาดแคลนนํ้านั้น นอกจากมีผลจากการทับถมของตะกอนดินและวัชพืชนํ้าในแหล่งน้ำจนตื้นเขินดังกล่าวข้างต้นแล้ว การที่ประชากรเพิ่มขึ้น กิจกรรมการใช้น้ำและกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น รวมทั้งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางภูมิอากาศ เช่น ปริมาณฝนน้อยกว่าปกติ ฝนทิ้งช่วงจนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงมีข้อเสนอของชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้านในตำบลกุดสะเทียนที่เร่งด่วน คือ “การจัดการน้ำ” โดยวิธีการต่างๆ ให้เพียงพอต่อความต้องการ

การแก้ไขปัญหการขาดแคลนน้ำจะต้องดำเนินการทั้งตำบลควบคู่กัน โดยจัดทำโครงการพัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การขุดลอกแหล่งน้ำ การขุดสระเก็บน้ำประจำในไร่นานอกเขตชลประทานและการขุดบ่อบาดาล

7.6 ระยะเวลาดำเนินการ

7.6.1 ไตรมาสแรกของปีงบประมาณ 2565 (ต.ค.-ธ.ค.2564) กิจกรรมที่ต้องดำเนินการ คือ

1) ตรวจสอบเพื่อออกแบบระบบพัฒนาที่ดินและน้ำทั้งตำบล โดยเน้นกิจกรรมการอนุรักษ์ดินและน้ำ การขุดลอกแหล่งน้ำที่มีอยู่แต่ตื้นเขิน ก่อสร้างแหล่งน้ำเพิ่มเติม การก่อสร้างระบบส่งน้ำและบ่อบาดาล ดังนั้นการดำเนินการสำรวจและออกแบบอาจจะประสานขอข้อมูลจากสถาบันและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถดำเนินการได้เร็วขึ้น

7.6.2 การก่อสร้างในไตรมาสที่ 2-4 ของปีงบประมาณ 2565

1) งานเร่งด่วน

งานเร่งด่วน คือ การแก้ไขปัญหาน้ำอุบิโศคและบริโศค แก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน และการขาดแคลนน้ำ คือ ประกาศเขตพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน เป็นเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ ตามบทบัญญัติ มาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551

2) งานก่อสร้างตามงบประมาณ

ดำเนินการจัดทำโครงการตามผลการสำรวจและออกแบบ

7.6.3 การพัฒนาที่ดินและน้ำทั้งระบบ

อีกทางเลือกหนึ่งในการเร่งรัดแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน และการขาดแคลนน้ำ คือ การประกาศเขตพื้นที่ตำบลกุดสะเทียน เป็นเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ ตามบทบัญญัติมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2565

เขตการใช้ที่ดิน	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ
เขตพื้นที่เกษตรกรรม 1. เขตทำนา	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปรับปรุงบำรุงดิน<ol style="list-style-type: none"> 1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ 1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด 1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด 1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร 1.5 การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์ 1.6 การรณรงค์ไกลบตอซัง 1.7 การจัดหาปุ๋ยอินทรีย์ 1.8 การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินกรด 2. การบริหารจัดการน้ำ<ol style="list-style-type: none"> 2.1 การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ 2.2 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน 2.3 การก่อสร้างระบบส่งน้ำ 3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน<ol style="list-style-type: none"> 3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ 3.2 การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	

ตารางที่ 7-1 (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ
2. เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น	<ol style="list-style-type: none"> 1. การปรับปรุงบำรุงดิน<ol style="list-style-type: none"> 1.1 การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์ 1.2 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด 1.3 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด 1.4 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร 1.5 ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์โครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ (ยางพารา) 1.6 การจัดหาปุ๋ยนโดโลไมท์ 1.7 การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินกรด 2. การบริหารจัดการน้ำ<ol style="list-style-type: none"> 2.1 การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ 2.2 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน 2.3 การก่อสร้างระบบส่งน้ำ 3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน<ol style="list-style-type: none"> 3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ 3.2 การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว	
3. เขตปศุสัตว์และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	<ol style="list-style-type: none"> 1. การบริหารจัดการน้ำ<ol style="list-style-type: none"> 1.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
เขตพื้นที่เกษตรกรรม 1. เขตทำนา	1. ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชหลังนาและหาตลาดรองรับ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด) 2. จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการใช้พันธุ์ข้าว (กรมการข้าว) 3. จัดอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าวและการจัดการโรค/แมลง (กรมการข้าว) 4. ถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว (กรมการข้าว)
2. เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผลและเขตปลูกไม้ยืนต้น	1. ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสม และต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด) 2. การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (กรมวิชาการเกษตร) 3. จัดอบรมถ่ายทอดความรู้การทำการเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร) 4. สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล (หน่วยบัญชาการทหารพัฒนา/กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)
3. เขตปศุสัตว์และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	1. ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)
พื้นที่แหล่งน้ำ	1. สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทาน)

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

ตาราง 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณโครงการนำร่อง ตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

แผน 4 ปี (พ.ศ. 2565-2568) หน่วยงานสถานีพัฒนาที่ดินหนองบัวลำภู

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วย นับ	เป้าหมาย				รวม	งบประมาณ				รวม	หน่วยงาน รับผิดชอบ
			2565	2566	2567	2568		2565	2566	2567	2568		
	การบริหารน้ำ												
เขตเกษตรกรรม	1.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอก เขตชลประทาน	บ่อ	7	10	10	10	37	147,000	210,000	210,000	210,000	777,000	พด.
	การปรับปรุงบำรุงดิน												
เขตทำนา,เขตปลูก พืชไร่	2.1 การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	1	1	1	1	4	33,000	33,000	33,000	33,000	132,000	พด.
เขตทำนา	2.2 การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดิน ด้วยพืชปุ๋ยสด	ไร่	100	100	100	100	400	1,500	1,500	1,500	1,500	6,000	พด.
เขตทำนา,เขตปลูก พืชไร่/ไม้ผล/ไม้ยืน ต้น	2.3 การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้ สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทาง การเกษตร	กลุ่ม	2	2	2	2	2	5,000	5,000	5,000	5,000	20,000	พด.
เขตปลูกไม้ยืนต้น	2.4 ส่งเสริมการทำปุ๋ยหมัก (แปลงใหญ่ ยางพารา)	ตัน	20	20	20	20	80	38,000	68,000	68,000	68,000	272,000	พด.
เขตปลูกไม้ยืนต้น	2.5 ส่งเสริมการทำน้ำหมัก (แปลงใหญ่ ยางพารา)	ลิตร	1,000	1,000	-	-	2,000	13,000	13,000	-	-	26,000	พด.
เขตปลูกไม้ยืนต้น	2.5 การจัดหาปูนโดโลไมท์ (แปลงใหญ่ ยางพารา)	ตัน	5	5	5	5	20	33,500	33,500	33,500	33,500	134,000	พด.
เขตปลูกไม้ยืนต้น	2.6 การส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดิน กรด (แปลงใหญ่ยางพารา)	ไร่	10	10	10	10	40	150	150	150	150	600	พด.

ตาราง 7-3 (ต่อ)

แผนการใช้ที่ดินตำบลกุดสะเทียน อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยนับ	เป้าหมาย				รวม	งบประมาณ				รวม	หน่วยงานรับผิดชอบ
			2565	2566	25667	2568		2565	2566	2567	2568		
เขตทำนา	2.7 รมรงค์โลกlobalตอซัง	แปลง	1	1	1	1	4	20,000	20,000	20,000	20,000	80,000	พต.
	2.8 โครงการปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสมเพื่อบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri - Map)	ไร่	-	500	-	-	500	1,000,000	-	-	-	1,000,000	พต.
เขตพื้นที่เกษตรกรรม, พื้นที่แหล่งน้ำ	3.1 การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ	กล้า	-	100,000	100,000	100,000	300,000	-	120,000	120,000	120,000	360,000	พต.
	4. การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ												
เขตทำนา	4.1 การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำลุ่ม-ดอน	ไร่	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	พต.
เขตทำนา,เขตปลูกพืชไร่/ไม้ผล/ไม้ยืนต้น	4.2 การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำพร้อมปลูกไม้ยืนต้นโตเร็ว	ไร่	25	25	-	-	50	42,500	42,500	-	-	85,000	พต.

หมายเหตุ: งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

ภาคผนวก

ทางเลือกในการปลูกพืชทดแทน

เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่ประสบปัญหาด้านการผลิตสินค้าเกษตรมาอย่างต่อเนื่อง จึงได้เสนอแนะให้ปฏิรูปการเกษตรเพื่อลดปัญหาด้านผลผลิตและปัญหาด้านการตลาด โดยเสนอทางเลือกในการปลูกพืชทดแทน 2 ทางเลือก คือ

1. ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและปรับเปลี่ยนเป็นการเกษตรผสมผสาน
2. ปรับเปลี่ยนการปลูกพืช ภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ลดการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและปรับเปลี่ยนเป็นการเกษตรผสมผสาน

เกษตรกรรม เป็นกิจกรรมการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง การเลือกทำเพียงกิจกรรมเดียวจะมีความเสี่ยงค่อนข้างสูงกรณีประสบภัยธรรมชาติหรือโรคแมลงศัตรูพืชระบาด แต่ถ้าเลือกทำ “เกษตรผสมผสาน” เป็นกิจกรรมทางการเกษตรที่ตั้งแต่ 2 กิจกรรม ขึ้นไป เพื่อลดความเสี่ยง โดยได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ให้วางแผนการปลูกและผลิต ปฏิบัติดูแลรักษาที่มีประสิทธิภาพ ใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมเพื่อลดต้นทุนการผลิตในระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม หรือ GAP (Good Agricultural Practice) ที่ได้ผลผลิตดี มีคุณภาพ หรือเป็นสินค้าโอท็อป (OTOP) ที่ตลาดต้องการ ทำให้เกษตรกรยกระดับรายได้ เพื่อการดำรงชีพที่มั่นคง

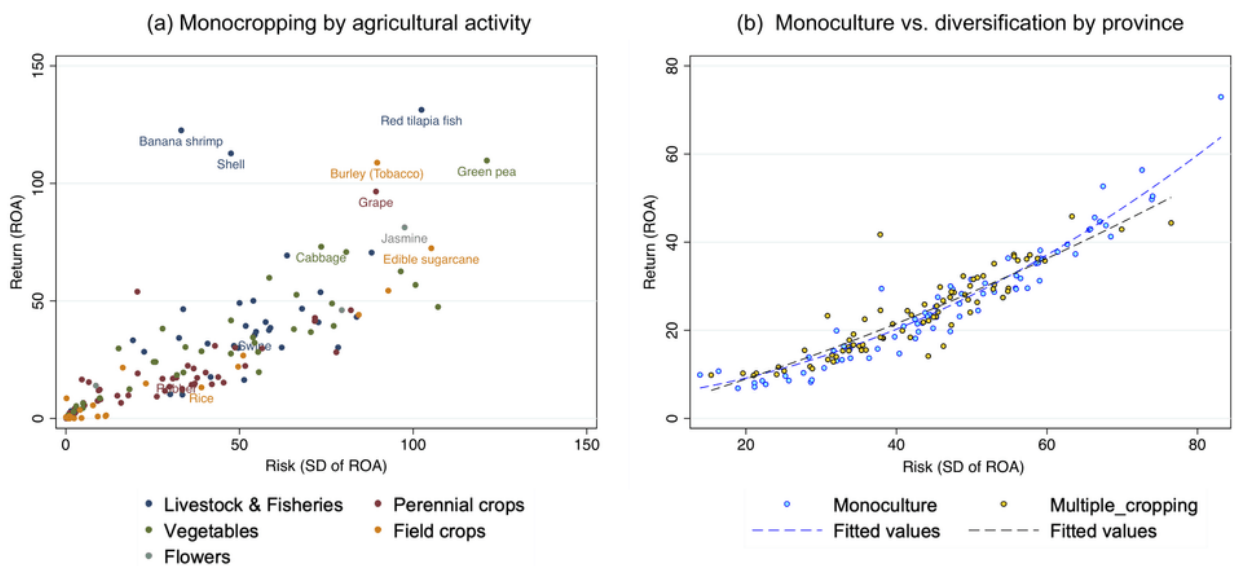
งานวิจัยในต่างประเทศหลายงานได้ศึกษาลักษณะการกระจายความเสี่ยง (Diversification) ของเกษตรกร และพบว่าในบางบริบทการทำเกษตรแบบหลากหลายเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงอาจจะไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่ตั้งเป้าไว้ ซึ่งเป็นผลมาจากการลองผิดลองถูก ขาดความชำนาญเฉพาะทาง (Specialization) และ “การประหยัดต่อขนาด ซึ่งก็คือการผลิตสินค้าในจำนวนที่มากพอจะทำให้ได้เปรียบในด้านต้นทุนจากการที่ต้นทุนต่อหน่วยต่ำลงเมื่อผลิตสินค้าออกมามากขึ้น จากการที่ใช้ต้นทุนคงที่ได้คุ้มคามากขึ้น” (Economy of Scale) แต่ในบางบริบท การบริหารจัดการความเสี่ยงโดยการทำเกษตรหลากหลายในบางรูปแบบกลับเป็นวิธีการทำเกษตรที่สามารถให้ผลตอบแทนต่อความเสี่ยงที่สูงกว่าได้เช่นกันงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น Babatunde and Qaim (2009) พบว่าครัวเรือนที่ทำเกษตรผสมผสานจะมีรายได้ที่มากกว่าครัวเรือนที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยว

โดยวัดผลตอบแทนของแต่ละรูปแบบการทำเกษตรจากอัตราส่วนผลตอบแทนต่อทรัพย์สิน (Return on Asset หรือ ROA) ซึ่งคำนวณจากค่าเฉลี่ยของรายได้สุทธิจากการทำเกษตรหารด้วยมูลค่าทรัพย์สินในการทำเกษตร เช่น ที่ดิน ฝูงช้าง คอกสัตว์ บ่อน้ำ และเครื่องจักรกล เป็นต้น และวัดความเสี่ยงจากค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลตอบแทนของการทำเกษตรรูปแบบนั้น ๆ โดยใช้ข้อมูล 10 ปี ของครัวเรือนตัวอย่างจากข้อมูลภาวะเศรษฐกิจสังคมครัวเรือนและแรงงานเกษตรในช่วงปี 2549-2560

ซึ่งเก็บโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำหรับครัวเรือนที่มีรายได้การทำเกษตรสุทธิเป็นบวก แน่ใจว่าจะมีผลตอบแทนเป็นบวก เช่นเดียวกันกับครัวเรือนที่ขาดทุนการทำเกษตรสุทธิจะมีผลตอบแทนเป็นลบ โดยขนาดของผลตอบแทนจะสะท้อนความสามารถในการทำเกษตรให้ได้กำไร รวมถึงประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของครัวเรือน และรูปที่ 7 ฉายภาพผลตอบแทนและความเสี่ยงของกลุ่มครัวเรือนที่ทำเกษตรเชิงเดี่ยวในรายการกิจกรรม (7a) และเปรียบเทียบผลตอบแทนและความเสี่ยงของการทำเกษตรเชิงเดี่ยวกับการทำเกษตรผสมผสานใน (7b)

รูปที่ 7 ผลตอบแทนและความเสี่ยงของการทำเกษตรเชิงเดี่ยว และเปรียบเทียบการทำเกษตร

เชิงเดี่ยวกับแบบหลากหลาย

ที่มา: Attavanich, Chantararat, Chenphuengpawm and Sa-ngimnet (2019)

ในภาพรวมผลตอบแทนของกิจกรรมเกษตรไทยมีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงในทิศทางเดียวกันจากรูปที่ 7a กลุ่มตัวอย่างกิจกรรมเกษตร 132 ชนิด แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูงมักจะให้ผลตอบแทนที่สูง เช่น ถั่วลิสงเตาและปลาทับทิม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูงเป็นลำดับที่ 1 และ 4 มีผลตอบแทนที่สูงเป็นลำดับที่ 4 และ 1 ตามลำดับ ในทางกลับกัน 5 ใน 10 กิจกรรมที่มีความเสี่ยงเป็นลำดับสุดท้าย จะให้ผลตอบแทนอยู่ใน 10 ลำดับสุดท้ายเช่นกัน

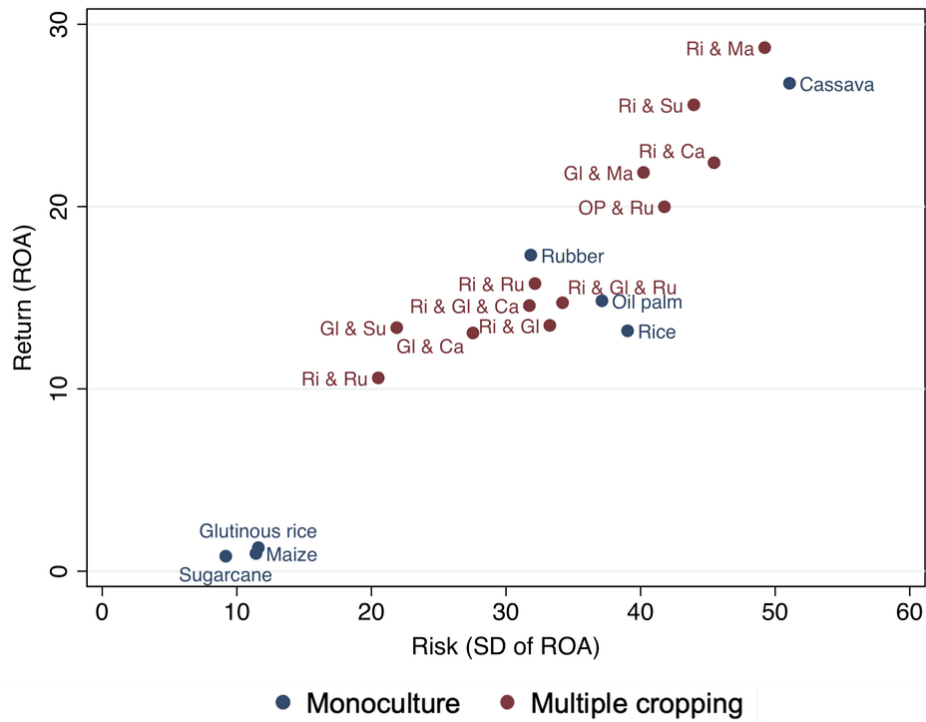
การเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจหลักมีความเสี่ยงสูงแต่กลับให้ผลตอบแทนต่ำ โดยเฉพาะพืชไร่มหาชนเช่น อ้อย ข้าวโพด และข้าวเหนียว (กลุ่มจุดสีเหลือง) ซึ่งให้ผลตอบแทนเฉลี่ยระหว่างปี 2549-2560 เพียงแค่ร้อยละ 0.8, 1.0 และ 1.3 ตามลำดับ ยิ่งกว่านั้น หากเปรียบเทียบผลตอบแทนต่อหน่วยความเสี่ยงเดียวกันพบว่าพืชหลักจะให้ผลตอบแทนต่อความเสี่ยง (Risk-adjusted return) ต่ำมาก โดย

ทั้งข้าวเจ้าและข้าวเหนียว ซึ่งได้รวมผลจากการแทรกแซงราคาจากโครงการรัฐแล้ว รวมถึงข้าวโพดและอ้อย ล้วนอยู่ในเดโชลแรก ปาล์มน้ำมันและมันสำปะหลังอยู่ในเดโชลที่ 2 และ 3 ตามลำดับ ขณะที่ยางพารา แม้ว่าจะให้ผลตอบแทนที่ปรับด้วยความเสี่ยงที่สูงที่สุดในกลุ่มพืชเศรษฐกิจหลัก โดยอยู่เดโชลที่ 4 (เปอร์เซ็นต์ที่ 31) แต่ผลตอบแทนที่ปรับด้วยความเสี่ยงของกิจกรรมกลุ่มประมงและไม้ดอกไม้ประดับยังคงสูงกว่ายางพารา 2.3 และ 1.9 เท่า ตามลำดับสะท้อนให้เห็นว่าครัวเรือนไทยส่วนใหญ่ที่ยังคงทำเกษตร ที่ให้ผลตอบแทนต่ำแต่มีความเสี่ยงสูง อาจยังไม่ได้เลือกรูปแบบการทำเกษตรที่เหมาะสมนัก

การทำเกษตรแบบหลากหลายสามารถเพิ่มผลตอบแทนที่ปรับด้วยความเสี่ยงได้ ซึ่งหากพิจารณาจากผลลัพธ์ระดับจังหวัด รูปที่ 7b แสดงให้เห็นว่า ณ ระดับความเสี่ยงไม่มาก การทำเกษตรผสมผสานจะให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการทำเกษตรเชิงเดี่ยว และเมื่อพิจารณาผลลัพธ์ในแต่ละรูปแบบการทำเกษตรผสมผสานและเชิงเดี่ยว จากรูปที่ 8 เราก็จะพบว่าเกษตรผสมผสานหลายรูปแบบให้ผลตอบแทนสูงกว่าในระดับความเสี่ยงเดียวกับเกษตรเชิงเดี่ยว แสดงว่าครัวเรือนที่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว โดยเฉพาะอ้อย ข้าวโพด ข้าวเหนียว ข้าวเจ้าและปาล์มน้ำมัน หากทำการเกษตรหลากหลายขึ้น โดยแบ่งเนื้อที่ไปเพาะปลูกพืชหลักอื่น ๆ หรือเพาะปลูกสลับกัน อาจจะได้รับผลตอบแทนที่ปรับด้วยความเสี่ยงสูงขึ้นกว่าการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ส่วนการทำเกษตรเชิงเดี่ยวที่ให้ผลตอบแทนที่ปรับด้วยความเสี่ยงที่สูงอยู่แล้วในกลุ่มพืชหลัก เช่น ยางพารา แม้ว่าการทำเกษตรให้หลากหลายขึ้นจะให้ผลตอบแทนที่ปรับด้วยความเสี่ยงใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตาม เป็นทางเลือกให้กับครัวเรือนปรับเปลี่ยนระดับความเสี่ยงทั้งเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามที่ต้องการได้

รูปที่ 8 ผลตอบแทนและความเสี่ยงของการทำเกษตรแบบหลากหลาย

Top diversified portfolios and monocropping

Note: RI = Rice, GI = Glutinous rice, Ru = Rubber, Ca = Cassava, Ma = Maize, Su = Sugarcane, OP = Oil palm. Calculated from agricultural household survey (2549/50-2559/60) collected by the Office of Agricultural Economics

ที่มา: Attavanich, Chantararat, Chenphuengpaw and Sa-ngimnet (2019)

กรณีชาวนาผู้ปลูกข้าวแสดงให้เห็นในประเด็นนี้ คือ เมื่อพิจารณาเฉพาะครัวเรือนที่ปลูกข้าวพบว่าการทำเกษตรแบบหลากหลายจะให้ผลตอบแทนต่อความเสี่ยงสูงกว่าการปลูกข้าวอย่างเดียวในเกือบทุกพื้นที่

ที่มา: <https://www.pier.or.th/?abridged=%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B3%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%84%E0%B8%97%E0%B8%A2-%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%99>

2. ปรับเปลี่ยนการปลูกพืชภายใต้โครงการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N)

ภาคการเกษตรไทย ยังมีการผลิตไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศ และการเชื่อมโยงในระดับโลก มีความไม่สมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานของสินค้าบางชนิด ส่งผลถึงราคาสินค้าเกษตรที่เกษตรกรได้รับ ส่วนด้านกายภาพ เกษตรกรยังมีการผลิตตามความเคยชิน สินค้าเกษตรหลายชนิดจึงถูกผลิตอยู่ในพื้นที่เหมาะสมน้อย หรือไม่เหมาะสม ทำให้มีต้นทุนในการผลิตสูงในขณะที่ได้ผลตอบแทนต่ำ

ที่มา : http://www.ddd.go.th/www/lek_web/web.jsp?id=18467

การปรับเปลี่ยนการปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่มีผลตอบแทนมากกว่าเพื่อปรับโครงสร้างการผลิตใหม่ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของการตลาด มีการวางแผนการใช้ที่ดินและการผลิตในระยะยาว โดยใช้แผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agriculture Map for Adaptive Management): Agri-Map ซึ่งเป็นการนำข้อมูลแผนที่การใช้ที่ดิน ระดับความเหมาะสมของการปลูกพืชแหล่งน้ำ แหล่งรับซื้อสินค้า และข้อมูลอื่นๆ รวม 37 ชั้นข้อมูล มีเป้าหมายเพื่อบริหารจัดการพื้นที่ปลูกพืชในเขตไม่เหมาะสม ลดความเสี่ยงต่อความเสียหาย ใช้ทุนการจัดการสูง ให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าที่ให้ผลตอบแทนมากกว่า สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน มีความสมดุลของอุปสงค์-อุปทาน เพื่อนำไปสู่การใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน จากการใช้ที่ดินตามสมรรถนะของดิน และศักยภาพของพื้นที่

ที่มา : <https://www.kasetkaoklai.com/home/2017/09/zoning-by-agri-map/>

สถานีพัฒนาที่ดินหนองบัวลำภู
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 5 กรมพัฒนาที่ดินกระทรวงเกษตรและสหกรณ์